

SKRIFTLIGE INDLÆG FRA DET ØKONOMISKE RÅDS MEDLEMMER

På de følgende sider er gengivet skriftlige indlæg fra medlemmer af Det Økonomiske Råd. Følgende medlemmer har ønsket at give skriftlige bidrag:

Økonomi- og Erhvervsministeriet
Finansministeriet
Kommunale organisationer
Danmarks Nationalbank
Dansk Arbejdsgiverforening
Dansk Byggeri
Landsorganisationen i Danmark
Dansk Metal
3F
Akademikernes Centralorganisation
Dansk Industri
Håndværksrådet
Landbrug & Fødevarer
Dansk Erhverv
Finansrådet
FTF – Hovedorganisation for offentligt og privat ansatte
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Særlig sagkyndig Birgitte Sloth
Særlig sagkyndig Torben M. Andersen
Særlig sagkyndig Nina Smith

Økonomi- og Erhvervsministeriet

Økonomi- og Erhvervsministeriet kvitterer for en omfattende og grundig rapport om de kort- og langsigtede udfordringer for danske økonomi. Formandskabet har i de senere års rapporter peget på behovet for reformer, som både kan styrke de offentlige finanser og arbejdsudbuddet. Efterlønsordningen er i den forbindelse flere gange blevet foreslået ændret. Formandskabet har også af flere omgang peget på behovet for en bedre styring af de offentlige udgifter. Det seneste år har været præget af en længere række politiske aftaler og reformer, som må siges at være i tråd med formandskabets anbefalinger.

Formandskabet vurderer, at Danmark gradvist er ved at bevæge sig ud af krisen. Væksten skønnes at blive moderat i de kommende år, men tilstrækkeligt til at beskæftigelsen vil stige. I lyset af det aktuelt relativt lave ledighedsniveau og behovet for finanspolitisk konsolidering vurderer formandskabet, at den planlagte finanspolitik er passende afstemt med konjunkturerne.

Økonomi- og Erhvervsministeriet deler denne vurdering. De foreløbige nationalregnskabstal for 1. kvartal 2011 var dog overraskende svage, og understreger om noget, at der fortsat er usikkerhed knyttet til normaliseringen af konjunkturerne. Andre nøgletal for dansk økonomi – fx udviklingen i ledighed, erhvervs- og forbrugertillid, udenrigshandel, konkurser og tvangsauktioner – peger til gengæld på, at dansk økonomi er på vej frem.

Konjunktursituationen overvåges derfor nøje. Det gælder ikke mindst udviklingen på boligmarkedet, som kan have stor indflydelse på den samlede private efterspørgsel. Der peges i rapporten på, at den store udbredelse af rentetilpasningslån og afdragsfrihed øger fleksibiliteten for boligejerne. De nye låneformer gør økonomien mere rentefølsom, men ikke mere end i andre lande, hvor lån med variabel rente er udbredt. Økonomi- og Erhvervsministeriet deler vurderingen af, at den øgede rentefølsomhed først og fremmest er knyttet til udbredelsen af rentetilpasningslån, og ikke udbredelsen af de afdragsfrie lån.

Med hensyn til anbefalingen om at sprede refinansieringsauktioner jævnt henover året vil dette kunne mindske refinansieringsrisiko og dermed til større sikkerhed for en hensigtsmæssig prisdannelse og lav rente. Nogle institutter har allerede igangsat en spredning af refinansieringstidspunkterne, men det er helt afgørende, at alle institutter kommer med.

Det nye EU direktiv (CRD IV), der skal gennemføre de nye Baselregler i Europa, er på vej. Det er en god anledning til at analysere konsekvenserne af reglerne om supplerende sikkerhedsstillelse og tilgrænsende spørgsmål. I den forbindelse vil det

være naturligt at se på sammenhængen med lånegrænserne for realkredit låneprodukter. Der er derfor under Økonomi- og Erhvervsministeriet nedsat en arbejdsgruppe om supplerende sikkerhedsstillelse.

Forårsrapporten indeholder særlige analyser af skattesnyd og sort arbejde. Rapporten konkluderer, at skattesnyd i Danmark har et betydeligt omfang, men at skattesystemets indretning og administration er hensigtsmæssigt indrettet. I den forbindelse noteres, at især tredjepartsindberetninger viser sig effektfulde i forhold til bekæmpelse af skattesnyd. Netop brugen af tredjepartsindberetninger er i de senere år blevet opprioriteret.

Rapporten angiver, at omfanget af sort arbejde kan være noget større i Danmark end i andre nordeuropæiske lande. Det kunne være interessant med en nærmere analyse af, hvilke faktorer der er årsag til denne forskel.

Formandskabet peger på, at der ikke er tilstrækkelig viden til at anbefale subsidiering af håndværks- og hjemmeserviceydelse som led i bekæmpelsen af sort arbejde. Økonomi- og Erhvervsministeriets rapport om hjemmeserviceordningen fra 2001 viste en begrænset effekt på sort arbejde. Den nye BoligJobordning, der giver et skattefradrag for en række serviceydelser i hjemmet og for boligreparationer, er en forsøgsordning, der løber frem til 2013. Ordningen vil bidrage med ny viden om effekter på sort arbejde, beskæftigelse mv.

Formandskabet foreslår et forbud mod køb af sort arbejde kombineret med et krav om elektronisk betaling. Det rejser nogle principielle problemstillinger, ligesom det vil være relevant at se på de indhøstede norske erfaringer. I Norge er det fra 2011 blevet ulovligt at købe sort arbejde, hvis købet er større end 10.000 kr., og køberen kan træde ud af sit strafansvar, hvis betalingen sker elektronisk. Krav om elektronisk betaling vil dog ikke forhindre, at reglerne fortsat kan omgås ved at benytte kontant betaling.

Finansministeriet

Overordnet set er der ikke større forskelle mellem DØR's konjunkturskøn og Finansministeriets seneste skøn i Økonomisk Redegørelse fra maj 2011. Der ventes et moderat opsving de nærmeste år, hvor væksten er højere end det skønnede vækstpotentiale, og hvor beskæftigelsen stiger i et afdæmpet tempo. Grundlaget for denne vurdering er ikke afgørende ændret af de foreløbige Nationalregnskabstal, som blev offentliggjort samtidig med, at forårsrapporten blev drøftet i rådet.

DØR's skøn for underskuddet på de offentlige finanser i 2011 og 2012 er ca. 1 pct. af BNP lavere end Finansministeriets skøn. For 2011 afspejler det, at DØR regner med større indtægter fra pensionsafkastskatten og Nordsø-aktiviteterne, som begge fortsat er usikre og afhænger af udviklingen på de finansielle markeder, samt at der i Finansministeriets skøn også indgår realiserede tab på bankpakker. For 2012 er forskellen navnlig en konsekvens af de forudsatte udbetalinger af efterlønsbidrag i forbindelse med den aftalte tilbagetrækningsreform, som ikke er medregnet i Formandskabets prognose.

Skønnene for den strukturelle saldo er derimod forholdsvis ens. Formandskabet konkluderer, at den strukturelle saldo styrkes med 1½ pct. af BNP i årene 2011-2013, hvilket er i overensstemmelse med henstillingen fra EU. Styrkelsen af saldoen afspejler især initiativerne i Genopretningsaftalen.

Formandskabet vurderer, at den planlagte finanspolitik er passende afstemt med konjunktursituationen, blandt andet i lyset af det relativt lave ledighedsniveau. Desuden fremgår det af forårsrapporten, at finanspolitikken i 2009-2011 samlet har øget niveauet for BNP med 2½ pct. og beskæftigelsen med 60.000 personer i 2011, samt at de flerårige effekter heraf fortsat vil stimulere aktivitetsniveauet, selv om finanspolitikken strammes yderligere i 2012 og 2013. Det er på linje med Finansministeriets skøn og vurderinger. Der er dog forskelle i vurderingen af den etårige finanseffekt for 2011, som skal analyseres nærmere.

Der er ret stor enighed om størrelsen af de langsigtede finanspolitiske udfordringer, idet DØR's mellemfristede fremskrivning ligger på linje grundforløbet i Finansministeriets fremskrivninger i *Reformpakken 2020*. Med de konkrete forudsætninger bag fremskrivningen – og under antagelse af, at der ikke gennemføres yderlige reformer mv. udover initiativerne i Genopretningsaftalen – ventes den offentlige saldo at udvise et underskud på ca. 1,1 pct. af BNP i 2020 (hvor Finansministeriet skønner et underskud på ca. 1,2 pct. af BNP), og at finanspolitikken vil være uholdbar med ca. 0,5 pct. af BNP (hvor Finansministeriet skønner ca. 0,4 pct. af BNP).

Formandskabet anbefaler, at ”gå så langt som muligt ad reformvejen, der øger arbejdsudbuddet ” og peger (som tidligere) på reform af efterlønnen som et bidrag til en løsning. Beregningerne i rapporten bekræfter, at aftalen om senere tilbagetrækning fra maj 2011 – i sammenhæng med en forudsat forbedring af den primære saldo på 5 mia. kr. fra de resterende forlig i maj 2020 – vil indebære, at målsætningen om strukturel balance på de offentlige finanser i 2020 kan indfris, og at finanspolitikken desuden vil opfylde holdbarhedskravet.

Aftalen om en tilbagetrækningsreform med en 3-årig efterlønsordning ligger tæt op af et tidligere forslag fra DØR. I rapporten fremhæves, at tilbagetrækningsreformen

vil indebære, at det ventede antal år med pension og efterløn bliver mere ensartet på tværs af generationer. Desuden fremhæves, at aftalen kan sikre en mere troværdig politik, fordi man ikke i samme grad pålægger fremtidige beslutningstagere at stramme reglerne mere end det, som nuværende beslutningstagere står overfor. Det konstateres, at fremskrivningen af antallet af efterlønsmodtagere (med gældende regler) er på linje med Finansministeriets skøn i *Reformpakken 2020*.

Generelt flugter Reformpakken 2020 med mange tidligere anbefalinger fra Formandskabet. Det gælder fx målsætningen om strukturel balance i 2020, herunder at finanspolitisk holdbarhed ikke er et tilstrækkeligt, enkeltstående krav til finanspolitikken. Desuden er der lagt op til at ændre det udgiftspolitiske system, blandt andet med fokus på udgiftslofter for stat, kommuner og regioner. Endelig er der i modsætning til tidligere planer på forhånd fremlagt (og aftalt) konkrete reformer, der kan indfri de finanspolitiske målsætninger. Det anerkendes i Formandskabets rapport.

Formandskabet rejser en kritik af styringen af de offentlige investeringer og gentager på den baggrund en anbefaling om tværgående og flerårige investeringsplaner. Der er dog allerede udarbejdet flerårsplaner for blandt andet offentlige investeringer i regi af Infrastrukturonden og sygehusinvesteringer. De offentlige og herunder de kommunale investeringer er vokset ganske meget i 2009 og 2010, men ikke helt så meget som planlagt (og som der er sat penge af til). Det afspejler blandt andet lag i implementeringen, men om det ville være undgået med tværgående, flerårige investeringsplaner, er ikke indlysende.

Formandskabet anfører den principielle betragtning, at alle reformer, der styrker de offentlige finanser – herunder også reformer, der øger arbejdsudbuddet – isoleret set kan have en omkostning i form af en midlertidig forøgelse af ledigheden. Når man betragter virkningerne af de aftalte konkrete reformer, er det imidlertid centralt at huske, at arbejdsudbuddet som andel af befolkningen aktuelt falder og fortsat – i fravær af reformer – vil falde i de kommende år. På det mellemfristede sigt er det derfor større udbud og ikke større efterspørgsel efter arbejdskraft, som er udfordringen. Det kommer til udtryk ved, at det beskæftigelsesniveau i 2020, som er foreneligt med en ledighed på 3½ pct. af arbejdsstyrken, samtidig med at tilbagetrækningsreformerne mv. indregnes, efter Finansministeriets fremskrivninger er ca. 20.000 mindre end beskæftigelsen i 2008.

Kommunale organisationer

Det fremgår af De Økonomiske Råds forårsrapport 2011, at vismændene er positive overfor regeringen forslag om flerårige udgiftslofter i stat, kommuner og regioner.

Kommunerne er lige nu i gang med en historisk hård opbremsning i udgifterne, som ikke er set siden 1980'erne. De nyeste regnskabstal viser, at kommunerne er på rette vej og tager et medansvar for genopretningen af dansk økonomi. Det er et regime-skifte, som vismændene fuldstændigt overser, og som man bør have for øje, inden man anbefaler at stramme kommunernes udgiftsstyring yderligere.

Derudover viser erfaringerne fra 1999-aftalen, at flerårige udgiftslofter kan være vanskelige at håndtere i praksis, fordi der løbende opstår nye udfordringer. Det er derfor helt afgørende, at systemet giver en vis fleksibilitet. Kommunernes regnskab 2010 er et godt eksempel på dette. En ekstraordinær lang og hård vinter påførte kommunerne udsædvanligt store udgifter til snerydning. Hele 1,3 mia. kr. ud over det budgetterede. Vejret er som bekendt ikke en størrelse, der kan bestemmes politisk.

Vismændene henviser til Sverige, hvor der skulle være gode erfaringer med flerårige udgiftsrammer. KL efterlyser en analyse af, om det i Sverige faktisk er udgiftsloftet, der er årsagen til den bedre udgiftsstyring eller om andre ting også spiller ind. KL mener, vismændene bør skele til Holland, hvor man også arbejder med flerårige udgiftsrammer, men hvor man her har en mere fleksibel ramme, end det regeringen lægger op til herhjemme.

Vismændene påpeger endvidere nødvendigheden af brugen af individuelle sanktioner overfor de kommuner, hvis regnskab overskrider budgettet.

Folketingets flertal har med virkning fra 2011 indført en kombineret kollektiv og individuel sanktion mod kommunerne, hvis de under ét ikke overholder deres budgetter.

KL tager klart afstand fra at gennemføre yderligere sanktioner og stramninger i rammerne for den kommunale økonomistyring, som der er lagt op til i regeringens udspil "Bedre udgiftsstyring". Regeringen og vismændene bør i stedet afvente effekterne af de gældende sanktioner – især set i lyset af, at kommunerne med regnskab 2010 har vist, at de er på rette vej, og faktisk både tager fat og tager et medansvar for genopretningen af økonomien.

Danmarks Nationalbank

Efter overophedningen 2006-08 fulgte et kraftigt tilbageslag for dansk økonomi frem til midten af 2009. Nu, 2 år efter vendepunktet, venter formandskabet en fortsat vækst på 1,5-2 pct. årligt, dvs. på eller lidt over væksten i produktionspotentialet,

men med fortsat ledig kapacitet. De overraskende svage BNP-tal for vinterhalvåret kræver en nærmere analyse, men må opfattes som en midlertidig afvigelse. Finanspolitikken var historisk ekspansiv i 2009 og 2010 og har bidraget til at igangsætte konjunkturvendingen. Da finanspolitikken også var ekspansiv under overophedningen før tilbageslaget er der som påpeget af formandskabet nu behov for tilbagevenden til langsigtet holdbar finanspolitik.

Konjunkturudsigterne taler også for en forsigtig finanspolitik. Den private sektors opsparingsoverskud – dvs. forskellen mellem sektorens opsparing og investering – er på 8 pct. af BNP, hvilket er historisk højt og endnu højere end i de dybe og langvarige lavkonjunkturer, der bundede i 1982 og 1993.

Da renten samtidigt er usædvanligt lav er det høje opsparingsoverskud resultatet af meget forsigtige forbrugere og investorer. Disse har uden tvivl oplevet et konsolideringsbehov, bl.a. efter formuetab på boliger og aktier. Også usikkerheden skabt af finanskrisen og de større udsving i dansk økonomi har tilskyndet til høj opsparing og tilbageholdende investeringer.

Det er altid vanskeligt at forudsige vendepunktet i den private finansielle opsparing. Det kommer, når forbrugerne oplever at have opbygget tilstrækkelige stødpuder og investorerne opfatter at reale investeringer kan skabe et afkast, herunder at der er stabil afsætning for produktionen. Det private opsparingsoverskud repræsenterer imidlertid en opdæmmed potentiel købekraft på aktuelt omkring 150 mia. kr. Finanspolitikken bør tilrettelægges efter at i hvert fald en mærkbar del af denne købekraft kan forventes at folde sig ud som drivkraft for konjunkturudviklingen over de kommende år.

Arbejdsløsheden ligger kun lidt over det skønnede strukturelle niveau. Der er også en, større, reserve af arbejdskraft blandt aktiverede og personer uden for arbejdsstyrken. Rækkefølgen på afgangene til beskæftigelse fra henholdsvis ledighed, aktiverede og øvrige er imidlertid vigtig. Et mærkbart eller hurtigt fald i den aktuelle registrerede ledighed må forventes at udløse fornyet lønpres og kan fremkomme, hvis nedgangen i aktiverede og andre aktuelt underbeskæftigede først sker efterfølgende. En høj indtjening i virksomhederne og de importerede råvareprisstigninger kan også presse lønnen op.

Det øger behovet for forsigtighed, at konkurrenceevnen er svækket mærkbart efter mange år med lønstigninger over udlandets, som faldt sammen med en meget svag produktivitetsudvikling. Der er således ikke plads til en ny periode med ophedning.

Dansk Arbejdsgiverforening

Konjunkturvurdering, aktuel økonomisk politik og efterløn, samt finanspolitisk holdbarhed og troværdighed

Formandskabet slår fast, at Danmark står overfor ekstremt store udfordringer i de kommende årtier, og viser, at reformer på arbejdsmarkedet er nødvendige. Finanspolitiske udfordringer er centrale, men som Dansk Arbejdsgiverforening (DA) ser det, er den manglende vækst en langt, langt større udfordring.

Vi har mistet mange jobs i den private sektor på kort tid, og virksomhedernes lønkonkurrenceevne er svækket voldsomt over det seneste årti. Hvis vi igen skal gøre os forhåbninger om at skabe jobs i Danmark, skal de danske lønstigninger ligge under de udenlandske i en lang årrække.

Den private sektor har samtidig været presset af, at den offentlige sektor har lagt beslag på flere og flere ressourcer, fordi de offentlige udgifter er løbet løbsk. DA er enige med Formandskabet i, at der skal styr på de offentlige udgifter. Regeringens forslag om flerårige udgiftsrammer kan være en god løsning med sanktioner over for de kommuner eller regioner, der ikke overholder udgiftsloftet.

Formandskabet viser, at Danmark har udsigt til underskud på den offentlige saldo så langt, som det er muligt at se frem. Vi kan ikke fortsætte med at bygge gæld op, for så vil selv en - på papiret - holdbar finanspolitik være utroværdig med enorme negative konsekvenser for virksomheder og borgere, når finansmarkederne fælder dom. Formandskabet skitserer tre veje til holdbarhed og troværdighed: besparelser, reformer og højere skatter. Men skat er ikke længere et instrument, som danske politikere reelt kan vælge. Vi har for længst nået det punkt, hvor en forøgelse af skatterne er effektive, og øgede skatter vil kun gøre det endnu mere vanskeligt at skabe vækst i Danmark. Derfor er en mindre og mere effektiv offentlig sektor og reformer på arbejdsmarkedet de eneste reelle veje.

Formandskabet peger på, at en fremrykning af pensionsbeskatning, som blandt andet er et væsentligt bidrag til S/SF's Fair løsning, ikke hjælper på holdbarheden, og at der er alt for stor risiko for, at det vil friste politikere til at bruge flere penge end ellers.

Hvad angår pension, er det i diskussionsoplægget fejlagtigt angivet (s. 196), at målet på 12 pct. i den private sektor er "foreløbigt" og opnået fra omkring 2004. Først i 2010 blev målet om samlet pensionsindbetalinger på 12 pct. af lønnen nået.

Formandskabet viser, at den reformdagsorden, som Regeringen er slået ind på, er den rigtige, og det primære værktøj til at løse udfordringerne i dansk økonomi. Kon-

junkturerne er nu så robuste, at de nødvendige finanspolitiske stramninger er forsvarelige. I DA læses diskussionsoplægget sådan, at Formandskabet advarer imod det ekstra offentlige merforbrug, der ligger i S/SF-planen.

Alt taler for, at man burde afskaffe efterlønnen. Men Formandskabet viser, at den dugfriske tilbagetrækningsreform på mange punkter er det næstbedste alternativ, fordi den yder et stort bidrag til de finanspolitiske udfordringer, og trækker i retning af mere ligelig behandling mellem nuværende og fremtidige pensionister.

Endnu en gang slås det fast, at efterlønnen ikke er rettet mod personer med dårligt helbred og sociale problemer, og at efterlønneres helbred ikke er dårligere end befolkningens helbred som helhed.

Debatten i Danmark har det sidste halve års tid handlet om at sikre finanspolitisk holdbarhed. Hvis de seneste ugers 2020-aftaler vedtages, er den udfordring godt på vej til at blive løst. Men vi står tilbage med den egentlige og sværeste udfordring: Hvordan får vi skabt vækst igen i det danske samfund, så også vores børnebørn kan regne med at være blandt de mest velstående i verden.

Dansk Byggeri

Skattesystemet og sort arbejde

Der er som altid grundige og relevante analyser i diskussionsoplægget.

Det er godt, at formandskabet tager fat på skattesnyd og sort arbejde. Det fremgår af oplægget, at sort arbejde er blevet en folkesport i Danmark. Det er vigtigt, at der bliver rettet fokus på efterspørgselssiden, og det er vigtigt for skattemoralen, at skattesystemet bliver opfattet som rimeligt med hensyn til, hvad der bliver beskattet og i hvilket omfang. Dansk Byggeri er tilfreds med formandskabets forslag om at kriminalisere sort arbejde.

Diskussionsoplægget illustrerer, at skattemoralen ikke er høj. De steder, hvor folk har nem mulighed for at snyde, er de steder, hvor skatteunddragelsen oftest sker. Det fremgår, at kontrollen i SKAT har et passende niveau, og det mest effektive redskab er at indhente indberetninger fra tredjemand.

Den store positive effekt af tredjemandsindberetninger stemmer godt overens med et forslag fra Dansk Byggeri, som indebærer, at der skal indføres omvendt momspligt for private købere af serviceydelser. Det vil være med til både at gøre decideret skattesnyd sværere samtidig med, at også momsrestancer i forbindelse med konkurrencer kan undgås.

Formandskabet illustrerer, at der er forskellige måder, hvorpå sort arbejde kan mindskes. Gevinsten ved øget kontrol kan formentlig ikke stå mål med omkostningerne. Formandskabet foreslår, inspireret af Norge, et krav om, at kontantbetalinger på mere end 3.000 kr. bliver gjort ulovlige, og at betalingerne i stedet skal foregå elektronisk.

Dette forslag er stort set identisk med et forslag, som Dansk Byggeri har stillet. Den eneste forskel er, at vi har foreslået en grænse på 10.000 kr. Forslaget vil virke på tre måder: flere vil være bange for at blive opdaget, og muligheden for at sige, at man har handlet i god tro forsvinder, samt at der kan komme en øget stigmatisering af at få udført sort arbejde.

Konjunkturvurdering

Dansk Byggeri er overordnet set enig med formandskabet i vurderingen af udviklingen i dansk økonomi. For så vidt angår boligpriserne, har vi også forventninger om en svag udvikling. Vi finder imidlertid, at formandskabet har en forholdsvis optimistisk vurdering af udsigterne for boliginvesteringerne i 2013.

Kombinationen af de mange boliger, der er til salg, og det lave antal handler, medfører lange liggetider. De lange liggetider lægger et stort pres på priserne for de eksisterende boliger, og det reducerer nybyggeriets konkurrenceevne. På den baggrund forventer vi, at det private boligbyggeri foreløbigt vil forblive på et meget lavt niveau, også selv om boliginvesteringerne i forhold til BNP er blevet kraftigt reduceret.

I slutningen af 2010 blev der givet ekstraordinært mange tilsagn til alment boligbyggeri, og derfor oplever vi i år et markant løft i nybyggeriet af disse boliger. Det må være baggrunden for den fremgang i antallet af byggetilladelser, som er nævnt i diskussionsoplægget. I år er der derimod ikke givet tilsagn, så der er tale om et midlertidigt løft i det almene nybyggeri.

I de private byerhverv har bygningsinvesteringkvoten (dvs. byggeinvesteringerne i forhold til bruttoværditilvæksten) haft en aftagende tendens, og formandskabet antager, kvoten vil blive stabiliseret, og at byggeinvesteringerne vil stige markant i 2012 og 2013. På baggrund af udsigterne om en meget svag udvikling i beskæftigelsen og de mange ledige lokaler, så mener vi, at formandskabet også her har en forholdsvis optimistisk vurdering.

Det danske realkreditsystem fungerer godt. Dansk Byggeri mener ikke, at der er behov for begrænsninger. For i takt med at finansieringen af rentetilpasningslånene bliver bredt ud over det enkelte år, vil gennemslaget af en eventuel kortvarigt højere rente blive mindre.

Aktuel økonomisk politik og efterløn samt finanspolitisk holdbarhed og troværdighed

Dansk Byggeri mener, at den eneste farbare vej er reformer, hvis der skal være tillid til dansk økonomi. Det er vigtigt, at finanspolitikken er holdbar, og at der er troværdighed i forhold til de finansielle markeder. For det er forudsætningen for, at vi her i landet kan fastholde et lavt renteniveau og skabe fremadrettet vækst.

Formandskabet viser med al tydelighed, at de reformer, som regeringen har taget fat på, er tiltrængte. Der sættes spørgsmålstegn ved, om velfærdsaftalen fra 2006 er troværdig på sigt. I denne aftale er det lagt op til de fremtidige politikere at hæve pensionsalderen – hvilket man ikke har gjort for sin egen generation.

Med tilbagetrækningsreformen bliver der ændret på dette. Man hæver pensionsalderen for de nutidige generationer og gør pensionssystemet mere fair i forhold til generationerne. Det vil også gøre det mere naturligt for fremtidige politikere at leve op til principperne fra velfærdsaftalen. Samtidig vises det, at tilbagetrækningsreformen forbedrer de offentlige finanser med ca. 0,8 procent af BNP i 2020 og ca. 0,4 procent af BNP på langt sigt.

I de foregående mange år har der været gentagne overskridelser af det offentlige forbrug i forhold til det planlagte. Det er derfor på høje tid, at der som led i regeringens reformer vil blive indført et system med flerårige udgiftsrammer. Det anbefalede vismændene allerede for et år siden.

Dansk Byggeri mener, at der er brug for individuelle sanktionsmuligheder over for de kommuner og regioner, der overskrider rammerne. For det er meget vigtigt, at overskridelser af budgetterne til offentligt forbrug ikke sker på bekostning af udbygning og opretholdelse af de offentlige bygninger og anlæg.

Regeringens forslag til flerårige udgiftsrammer omfatter ikke investeringer. Der kan være god grund til at benytte de offentlige investeringer til at stabilisere konjunkturudviklingen. Dansk Byggeri er helt enig med formandskabet i, at styringen af de offentlige investeringer har været for dårlig, og at der bør udarbejdes tværgående og flerårige investeringsplaner, som vil kunne bidrage til en bedre prioritering mellem investeringer på tværs af områder, også i situationer, hvor der er behov for at fremrykke eller udskyde investeringer af konjunkturmæssige årsager.

Landsorganisationen i Danmark

Kapitel I. Konjunkturvurdering og Aktuel økonomisk politik

Formandskabets prognose er med deres egne ord et ”krybende opsving med lang vej til fuld normalisering”. De ventede BNP-vækstrater er langt fra prangende for en økonomi, der skal arbejde sig ud af en markant krisesituation. Det fremgår dog, at formandskabet alligevel venter, at konjunkturerne allerede vil være fuldt normaliserede i 2015. LO anser denne forventning som uunderbygget i lyset af de finanspolitiske stramninger, vi er vidne til, og LO betragter grundlæggende formandskabets prognose som for optimistisk. Konkret virker formandskabets forventninger til væksten i privat forbrug og private investeringer kraftigere, end tonen i teksten lægger op til, ligesom der kan sættes spørgsmålstegn ved forventningen om fire år i træk med positive vækstbidrag fra lagerinvesteringerne.

Ifølge LO's vurdering er dansk økonomi meget langt fra et selv bærende opsving. Tværtimod er der med en fortsættelse af den nuværende økonomiske politik udsigt til en meget svag økonomisk udvikling de kommende år. Dertil kommer de væsentlige usikkerheder, der eksempelvis præger boligmarkedet, prisudviklingen og gældskrisen i Euroland.

Formandskabet bakker op om opstramningerne i genopretningspakken på baggrund af en noget uunderbygget konklusion om et ”robust” opsving. LO anser ikke opsvinget som robust, og mener, at det er ufornuftigt at stramme op, før der er en solid fremgang i økonomien, som sikrer øget beskæftigelse.

Det ville have været interessant, om formandskabet havde forholdt sig til sine tidligere anbefalinger af lempelig finanspolitik i lavkonjunktur, samt til risikomomenterne i økonomien. Spørgsmålet er, hvor meget der skal til i forhold til svagere indenlandsk vækst eller den europæiske gældskrise for, at formandskabet vil genoverveje deres støtte til en opstramning af finanspolitikken.

LO efterlyser modsat formandskabet en (effektiv) fremrykning af offentlige investeringer og andre initiativer, der kan sætte gang i vækst og beskæftigelse. LO er i den forbindelse meget enig med formandskabet i, at det er beklageligt, at regeringen ikke har formået at øge de offentlige investeringer som planlagt.

I formandskabets fremskrivning forventes et underskud på den offentlige saldo på 1,7 pct. i 2013, hvilket er langt under de 3 pct. af BNP, som er grænsen i EU's vækst og stabilitetspagt. Der er således et betydelig finanspolitisk råderum frem mod 2013.

Derudover mener LO ikke, at formandskabets skøn for strukturarbejdsløsheden på 100.000 personer hænger helt sammen med forventningen til lønstigninger på be-

skedne 2-2½ pct. og en (netto-)arbejdsløshed på omkring 110.000 personer gennem prognoseperioden. LO anslår, at strukturarbejdsløsheden snarere ligger i omegnen af 80.000 personer.

Kapitel II. Efterløn og pensionsalder

Formandskabet anfører, at velfærdsaftalen stigninger i efterløns- og pensionsalder er utroværdige efter 2025, da politikerne aktivt skal tage stilling hver gang, at grænserne skal hæves. LO vurderer imidlertid, at usikkerheden om 2006-velfærdsaftalen må siges at være begrænset til trods for, at regeringen opsagde den i foråret. Aftalen nyder opbakning fra et bredt flertal i Folketinget samt fra arbejdsmarkedets parter, hvorfor der hersker stor troværdighed om den.

I forhold til efterlønnen hæfter LO sig ved, at formandskabets analyser viser, at 8 ud af 10 efterlønnere er ufaglærte eller faglærte. Der er således tale om personer, som er trådt tidligt ind på arbejdsmarkedet, og derfor går på efterløn efter et langt og hårdt arbejdsliv. Formandskabets egne fremskrivninger – under de gældende regler – viser endvidere, at hovedparten af efterlønnere også fremover vil være ufaglærte eller faglærte, og andelen kun er svagt faldende. Således vil ca. 7 ud af 10 efterlønnere være ufaglærte eller faglærte i 2040.

LO er ikke enig i formandskabets konklusion om, at efterlønneres helbredsmæssige tilstand stort set er på linje med de beskæftigedes. Beskæftigelsesministeren har således bekræftet LO's analyser om, at efterlønnere har et væsentligt større brug af sygedagpenge, end formandskabet anfører. Formandskabets analyser mangler desuden at belyse forskelle på efterlønnere, som opfylder hhv. ikke opfylder toårsreglen. Særligt blandt de ufaglærte er der en væsentlig større andel, som overgår til efterløn som 60- eller 61-årige, til trods for de stærke økonomiske incitamentter til at udskyde tilbagetrækningen til de fylder 62 år. Det peger på, at gruppen i højere grad anvender efterlønnen af nød – enten som følge af arbejdsløshed eller nedslidning.

LO kvitterer for den forbedrede fremskrivning af antallet af efterlønnere, som blandt andet tager højde for vigende tilmeldinger blandt de yngre generationer. LO finder imidlertid ikke, at en fremtidig voksende udnyttelsesgrad er realistisk, og mener derfor at formandskabet forsat overvurderer antallet af efterlønnere og presset på de offentlige finanser.

Formandskabets ros til den indgåede "*Aftale om tilbagetrækning*" er ikke overraskende. Formandskabets glemmer i deres reformiver imidlertid at kigge på, hvem der hovedsageligt rammes af aftalen – nemlig de ufaglærte og faglærte som netop benytter den femårige efterløn, da de i større omfang presses ud af arbejdsmarkedet gennem arbejdsløshed eller nedslidning.

LO efterlyser i denne sammenhæng, at formandskabet generelt udvider deres brug af fordelingsberegninger til også at omfatte andre områder end skattepolitik.

Kapitel III. Finanspolitikens holdbarhed og troværdighed

Formandskabet regner sig frem til, at finanspolitikken er uholdbar, svarende til ½ pct. af BNP. Lange økonomiske fremskrivninger er imidlertid omgærdet af betydelig usikkerhed, og normalt tilsiger en holdbarhedsindikator mellem $\pm 1/2$ pct. af BNP en holdbar finanspolitik, jf. Finansministeriet. Dertil kommer, at formandskabets beregninger forudsætter, at nominalprincippet i skattestoppet løber efter 2020, hvilket er en atypisk forudsætning. Havde formandskabet fx regnet under de samme forudsætninger som Finansministeriet ville finanspolitikken have været overholdbar med ½ pct. af BNP. LO konstaterer derfor, at ”Aftale om tilbagetrækning” ikke var nødvendig for sikre den langsigtede holdbarhed af de offentlige finanser, ifølge formandskabets beregninger.

LO anser formandskabets nye skærpede begreb – troværdig økonomisk politik – som problematisk af flere grunde. For det første er det vanskeligt at forestille sig, at en teknisk fremskrevet gældsudvikling, som først vil være kritisk om 20-30 år, vil spille den store rolle mht. troværdigheden af den finanspolitiske strategi. Det skyldes, at der vil være rig mulighed for at adressere problemet inden da. For det andet er det vanskeligt udelukkende at basere aktuel økonomisk politik på langsigtet fremskrivning omgærdet af stor usikkerhed, da der i så fald ikke kan tages stabiliseringspolitiske hensyn. Indretningen af den økonomiske politik bør baseres på klare mellemfristede målsætninger for den offentlige saldo og gæld, arbejdsløsheden og beskæftigelsen, som også kan have stabiliseringspolitiske hensyn. Det er de mellemfristede målsætninger, og stræben efter at indfri disse, som skal skabe troværdighed om den førte økonomiske politik.

Aktuelt er der også stor troværdig om den økonomiske politik i Danmark, hvilket afspejles af, at renteforskellen mellem de danske og tyske statsobligationer fortsat er meget lave og blandt de laveste i EU.

LO hilser formandskabets analyse af kortsigtede virkninger af arbejdsudbudsreformer velkommen. Denne analyse har længe været savnet. I fraværet af øget efterspørgsel, kan et øget arbejdsudbud føre til stigende arbejdsløshed, faldende reallønninger og svække de offentlige finanser. I den aktuelle situation, hvor regeringens finanspolitiske opstramninger først reducerer væksten frem mod 2013, for så at blive afløst af ”Aftale om tilbagetrækning” er der basis for alvorlig bekymring i forhold til beskæftigelsessituationen og arbejdsløshedsudviklingen frem mod 2020.

LO vil endvidere pointere, at det øgede arbejdsudbud, som følger af tilbagetrækningsaftalen, især vil reducere lønudviklingen for ufaglærte og faglærte, da det er dem, der mister efterlønnen. Det vil give højere lønspredning og større ulighed.

Kapitel IV. Skattesystemets indretning og administration

LO kvitterer for et interessant kapitel, som desværre er begrænset til at beskæftige sig med skattesnyd ved ligning af personlige indkomster. LO mener, at skattesnyd i andre sammenhænge, fx i multinationale virksomheder og i forhold til momsunddragelse og registreringsafgift, overstiger skattesnyd blandt selvstændige erhvervsdrivende og lønmodtagere.

Formandskabets analyser af Skats arbejde med selvangivelser og det elektroniske system, der sætter et flag på mistænkelige selvangivelser, viser, at flagsystemet virker. Analysen viser, at kontrollen blandt lønmodtagere med et flag giver en nettogevinst på 3.900 kr. Blandt selvangivelser uden et flag overstiger omkostningerne ved kontrollen de gevinster, der kan forventes. Formandskabet lægger imidlertid op til, at Skat ikke skal udvide indsatsen for kontrol af selvangivelser mærket med flag.

LO finder denne anbefaling mærkværdig. Der er ikke noget der tilsiger, at indsatsen over for denne gruppe er tilstrækkelig. Rapporten har en formodning om, at Skats medarbejdere har et supplerende system til udvælgelse af de værste sager, men dette analyseres ikke nærmere. Politikanbefalingen bør bygge på den præsenterede analyse og bør derfor være, at Skat skal tildeles flere ressourcer til kontrol. I de senere år er antallet af medarbejdere i Skat beskåret kraftigt, og der er lagt op til, at nedskæringerne fortsætter. Det vil undergrave kontrollen og vil betyde et lavere skatteprovenu.

Kapitel V. Sort arbejde

LO finder, at formandskabets konklusion om, at generelle skattelettelser ikke er et effektivt instrument mod sort arbejde, er vigtig. I den samfundsøkonomiske debat fremføres hensynet til en reduktion af det sorte arbejde ofte som et argument for skattelettelser.

LO finder ligesom formandskabet, at man skal være forsigtig med ordninger, der subsidierer køb af serviceydelser, som hjemmeservice eller håndværksydelser. Ordningerne bør i hvert fald have et klart konjunkturpolitisk sigte. Således kan det i den nuværende situation give god mening at indføre en ordning, der stimulerer efterspørgslen i byggesektoren. Det bør dog ikke ske som i regeringens forslag, hvor den positive effekt på efterspørgslen i byggesektoren bliver mere end imødegået af de negative beskæftigelseseffekter, der er forbundet med finansieringen af forslaget.

Dansk Metal

Konjunkturvurdering

Dansk Metal deler vismændenes vurdering af vækstudsigterne for dansk økonomi. Dansk Metal er dermed enig i vurderingen af at, væksten skønnes at blive afdæmpet, og at der vil gå adskillige år, før dansk økonomi er tilbage på normalt niveau. Dette underbygges af de seneste væksttal fra Danmarks Statistik, der viser, at dansk økonomi nu er i recession med negative vækstrater for 2. kvartal i træk.

Dansk Metal bider i særdeleshed mærke i, at vismændene vurderer, at produktionen lægger mærkbart under det normale, at der kun er udsigt til moderat vækst de kommende år, og at beskæftigelsesudsigterne er svage. I 2011 vil beskæftigelsen fortsætte med at falde med 9.000 personer og først i 2012, vurderer vismændene, at beskæftigelsen så småt vil begynde at blive forbedret. Den svage forbedring af beskæftigelsen som Vismændene forventer i 2012 og 2013, skal ses i lyset af, at der fra 2008 til 2010 er tabt omtrent 150.000 danske arbejdspladser. Beskæftigelsen vil ifølge Vismændene først være tilbage på normalt niveau om 5 år.

Dansk Metal er på baggrund af den meget svage situation på arbejdsmarkedet, uenig med vismændene i, at situationen på arbejdsmarkedet ikke er et selvstændigt argument for at lempe finanspolitikken i forhold til det planlagte. Dansk Metal mener modsat vismændene, at det er for tidligt at påbegynde en opstramning af finanspolitikken. Dansk Metal mener, at vismændenes forslag risikerer at medføre en højere strukturel arbejdsløshed end nødvendigt. Det vil på sigt forværre de offentlige finanser.

Dansk Metal er tilhænger af, at efterspørgslen fortsat stimuleres gennem en vækstpakke bestående af en fremrykning af offentlige investeringer og andre vækst- og beskæftigelsesfremmende tiltag. Som vismændene også selv påpeger, fås den største aktivitetsvirkning ved at øge de offentlige investeringer. Offentlige investeringer er med andre ord det mest effektive finanspolitiske middel til at opnå en stigning i den private beskæftigelse. Samtidig forværres holdbarheden ikke af en fremrykning, da opstramningen efterfølgende kommer af sig selv.

Vismændene præsenterede i 2007 en såkaldt ”tommelfingerregel” for finanspolitikens indretning, som tilsiger, at når der er et negativt outputgab på 1 pct., så bør det medføre en lempelse af finanspolitikken på 0,25 pct. Med den nuværende situation, hvor produktionen ligger omtrent 4 pct. under det optimale, så burde finanspolitikken altså – ifølge denne tommelfingerregel – lempes med næsten 1 pct. point. Med det store negative outputgab i 2011 og den meget svage situation på arbejdsmarkedet, er det for Dansk Metal uforståeligt, at vismændene allerede på nuværende tidspunkt anbefaler en opstramning af finanspolitikken.

Finanspolitikens holdbarhed og troværdighed og efterløn

Dansk Metal deler vismændenes vurdering af, at der er behov for at konsolidere de offentlige finanser og sikre holdbarhed på de offentlige finanser. Den lave vækst og beskæftigelse kombineret med en ufavorabel demografisk udvikling betyder, at dansk økonomi ikke uden tiltag er holdbar i et langsigtet perspektiv.

Dansk Metal deler også opfattelsen af, at finanspolitikken bør være troværdig på mellemlang sigt, men mener, at det ville have været interessant, hvis vismændene havde diskuteret, om og i givet fald hvorfor det lige præcis er i 2020, at der skal være strukturel balance på de offentlige finanser. Med regeringens 2020 plan er der både i årene op til og i årene efter 2020 underskud på de offentlige finanser.

Selvom Dansk Metal er enig med vismændene i, at den økonomiske politik bør være holdbar og troværdig, er Dansk Metal dog af den opfattelse, at det er forkert at benytte en forringelse af efterlønnen som instrument til at opnå de ønskede effekter. Dansk Metal mener grundlæggende, at anbefalingen om at forringe efterlønnen er et politisk spørgsmål og mener, at de økonomiske målsætninger kan nås ad andre veje.

Dansk Metal noterer sig i den forbindelse, at vismændene endnu en gang bekræfter, at en udvidelse af arbejdsudbuddet svarende til 1 time ekstra arbejdstid om ugen, forbedrer den finanspolitiske holdbarhed med 15 mia. kr. Dansk Metal er dog uenig med vismændene i, at det skulle være særligt vanskeligt at pege på konkrete instrumenter, der kan virkeliggøre en stigning i arbejdstiden. Dansk Metal deler vismændenes opfattelse af, at arbejdstiden ikke er underlagt politisk kontrol, men bemærker, at det ikke er ensbetydende med, at der ikke findes konkrete værktøjer til at forøge arbejdstiden.

Dansk Metal finder det skuffende, at vismændene øjensynligt overtager regeringens opfattelse af, at den vedtagne tilbagetrækningsreform indebærer en forbedring af efterlønsydelsen, når de fx skriver, at ”efterlønsydelsen **øges** til 100 pct. af dagpengene”. Dansk Metal mener, at sammenligningsgrundlaget er forkert, og at man ikke bør sammenligne efterlønsydelsen de to første år på den nuværende efterløn med efterlønsydelsen de tre år, der er tilbage som følge af tilbagetrækningsaftalen. Når de to første år af efterlønnen fjernes, er det mere korrekt at sammenligne med efterlønsydelsen når 2 års reglen er opfyldt. I begge tilfælde udgør efterlønnen 100 pct. af dagpengene. Men med tilbagetrækningsaftalen indføres en pensionsmodregning, der for Dansk Metals medlemmer vil betyde en forringelse af efterlønsydelsen med mellem 15 og 30 pct.

Dansk Metal havde gerne set, at vismændene havde foretaget nogle fordelingsberegninger af tilbagetrækningsaftalen. Efter Dansk Metals opfattelse vil tilbagetrækningsaftalen betyde øget ulighed. Dels vil efterlønsydelsen blive reduceret. Dels vil

efterlønsferringelsen betyde en udvidelse af arbejdsudbuddet med deraf forøget ledighed og reduceret realløn til følge. Vismændenes SMEC-beregninger viser, at reallønnen presses ned med 2 pct., hvis efterlønnen forringes. Men Dansk Metal er af den opfattelse, at reallønnen vil kunne blive presset endnu mere ned for de grupper, som i dag primært bruger efterlønnen, nemlig ufaglærte og faglærte. Sker der ikke en forringelse af reallønnen, viser vismændenes beregninger, at der vil være forhøjet ledighed i endnu længere tid end de 15-20 år, som det vil være tilfældet med en reallønsnedgang på 2 pct. Dansk Metal konkluderer på den baggrund, at behovet for efterspørgselsstimulerende tiltag vil være forøget i det tilfælde, at tilbagetrækningsaftalen rent faktisk effektueres.

Dansk Metal er enig med vismændene i, at efterlønsmodtagerne har et dårligere helbred end beskæftigede. Dansk Metal er dog ikke enig med vismændene i, at denne forskel må forventes at forsvinde, hvis der kun ses på efterlønsmodtagere, som ikke alternativt ville have været på en anden offentlig ydelse. Dansk Metals egne analyser viser, at forskellen i levealder for de metallere, der går på efterløn og akademikere er ca. 4 år. Dansk Metal havde gerne set, at vismændene havde foretaget en analyse af forskellene på de efterlønnere, der opfylder 2 års reglen, og dem der ikke gør. Efter Dansk Metals opfattelse ville en sådan analyse have vist, at det særligt er dem der går på efterløn som 60 og 61-årige, der presses ud af arbejdsmarkedet som følge af dårligt helbred eller arbejdsløshed. En sådan analyse ville i høj grad være interessant, da tilbagetrækningsreformen indebærer en forkortelse af efterlønsperioden fra 5 til 3 år.

3F

Det teoretiske udgangspunkt

I lovgrundlaget for Det Økonomiske Råd (lovbekendtgørelse nr. 1064) står der bl.a., at opgaven er, ”at bidrage til at samordne de forskellige økonomiske interesser”. Efter 3F’s opfattelse betyder det, at Formandskabet skal betragte dansk økonomi og vores økonomiske udfordringer fra forskellige perspektiver. Økonomi er ikke en ekstakt videnskab og der findes ikke en facitliste.

Den opfattelse kan man dog let få ved at læse rapporten. Rapportens tilgang – både i forhold til valg af temaer og især politiskanbefalinger - er klart monetaristisk. Fokus er på at løse problemer i den fjerne fremtid, mens nutidens problemer må gå over af sig selv. 3F anerkender, at det er én teoretisk tilgang til økonomisk politik, men vil gerne påpege, at der også findes andre teoretiske måder at anskue økonomisk politik på.

Respekterede økonomer som f.eks. nobelprisvinderne, Joseph Stiglitz og Paul Krugman, har begge i deres arbejde, og i den offentlige debat, understreget, at man hverken kan eller skal spare sig ud af økonomiske kriser. Men man skal bruge sine penge med tanke på, hvad der styrker væksten på langt sigt. Dette perspektiv mangler fuldstændigt i rapporten.

3F opfordrer Formandskabet til i fremtiden at analysere økonomisk politik ud fra de forskellige økonomiske teorier, som der helt åbenbart findes. Og hvis Formandskabet ikke ønsker det, så i det mindste eksplicit at gøre rede for rapportens økonomisk teoretiske udgangspunkt.

Efterløn

Formandskabet har en tradition for, at anbefale at efterlønnen afskaffes. Derfor er det ikke overraskende, at det er begejstret for den de facto afskaffelse, der er konsekvens af Tilbagetrækningsreformen.

3F er uenig i dette bl.a. på baggrund af fordelingspolitiske konsekvenser, som Formandskabet overhovedet ikke har med i sine overvejelser.

For det første finder 3F rapportens analyser af efterlønsmodtagernes helbredstilstand mangelfuld. Andre analyser viser, at der er markante helbredsforskelle på efterlønsmodtagere afhængig af, hvornår de trækker sig tilbage på efterløn. Forskellen i f.eks. restlevetid, sygedagpenge og sammenfald med nedslidende erhverv er langt større for folk, der går tidligt på efterløn.

Eksempelvis har professor Per H. Jensen set på de mandlige FTF-medlemmer og må bl.a. konstatere, at de tidlige efterlønnere har været en tredjedel mere på sygedagpenge i alderen 55-59 år – altså op til beslutningen om at gå på efterløn – end deres kolleger, der fortsætter i beskæftigelse. LO kommer til tilsvarende konklusioner i deres analyser, ligesom AE kan påvise markant forskel i sundhedsniveauet for folk, der går tidligt på efterløn.

Når en lønmodtager går på efterløn som 60 eller 61-årig, bliver den beslutning truffet, selv om det er en privatøkonomisk god forretning, at blive længere på arbejdsmarkedet. Flertallet af 3F's medlemmer vælger at gå på efterløn allerede i de første år under den nuværende ordning på trods af økonomien, men fordi de har brug for det. Kroppen er slidt.

Tilbagetrækningsaftalen, der er indgået imellem Dansk Folkeparti, Venstre, Konservative og Det Radikale Venstre, fjerner muligheden for at trække sig tidligt på efterløn. Derfor er det relevante, at skelne sundhedstilstanden imellem folk, der trækker sig tidligt på efterløn og folk, der gør det senere. Ved at fjerne de to første

år af efterlønnen rammer man på den absolut mest fordelingspolitiske skæve måde både med hensyn til sundhedstilstand, uddannelse og indkomst.

For det andet påpeger Formandskabet selv, at udfasningen af efterlønnen på kort sigt vil give en ekstra arbejdsløshed på 20.000 personer. Men konkluderer et andet sted i rapporten, at det i praksis er en af de omkostninger, der må betales for at sikre en holdbar og troværdig udvikling på de offentlige finanser. Det er 3F uenig i.

Når Tilbagetrækningsaftalen resulterer i højere arbejdsløshed skyldes det, at der ikke samtidigt føres en økonomisk politik, der øger vækst og beskæftigelse i takt med at arbejdsstyrken øges. Højere arbejdsløshed er også et resultat af, at Tilbage-trækningsaftalen betyder, at især mange ufaglærte seniorer sendes ud på et arbejds-marked, der primært efterspørger uddannet arbejdskraft.

Både det uddannelsesmæssige mismatch og den manglende efterspørgsel efter arbejds-kraft på kort og mellemlang sigt kan og bør imødegås politisk. Eller man bør finde helt andre politiske alternativer.

Akademikernes Centralorganisation

Dansk økonomi vokser igen, men der går mange år før vi genvinder pusten fra før finanskrisen

Danmark har behov for nye initiativer, der strukturelt kan understøtte væksten fremadrettet. Fundamentet bør være en ny langsigtet aftale om investeringer i forskning, uddannelse og innovation, som kan afløse Globaliseringsaftalen, mener AC

Det Økonomiske Råd har i dag offentliggjort deres forårsrapport 2011. AC's for-mand, Erik Jylling, drager følgende anbefalinger på baggrund af vismændenes øko-nomiske analyser:

"Vismandsrapporten sætter en tyk streg under, at der er behov for nye initiativer, der kan bringe dansk økonomi op i et højere gear på den mellemlange og lange bane. Der skal investeres klogt nu med en ny ambitiøs og langsigtet plan om mere uddannelse, forskning og innovation for at sikre væksten i årene fremover. Ar-bejdsmarkeds- og velfærdsreformer er et nødvendigt onde for at skabe økonomisk råderum til en sådan investeringsplan. Fortsætter vi uden reformer, har vi udsigt til en uholdbar cocktail af lav vækst og underskud på statens finanser så langt øjet rækker."

Nedenfor sammenfattes AC's læsning af de vigtigste konklusioner fra rapporten.

Lav vækst og underskud på de offentlige finanser mange år frem

Grundtonen i vismandsrapportens konjunkturvurdering er behersket optimistisk: Dansk økonomi er langsomt ved at genrejse sig efter finanskrisen trods forsat svagt boligmarked, lavt investeringsniveau i virksomhederne og mat privatforbrug. Væksten de kommende to år forventes at blive omkring 2 pct., og faldet i beskæftigelsen de seneste par år har udsigt til at blive vendt til en svag fremgang. Vismændene vurderer endda, at konjunkturudsigterne er tilstrækkelig robuste til, at den ekspansive finanspolitik, der har været ført siden 2009, nu skal tilbagerulles. Vismændene er således på linje med Nationalbanken, som i april advarede om yderligere finanspolitisk stimulering.

Kradses i overfladen er der dog ingen grund til eufori over dansk økonomis sundhedstilstand. Væksten er endnu ikke bredt funderet, og der er ingen udsigt til mærkbar stigning i vækstraterne. Tværtimod vurderes, at der vil gå adskillige år før produktion og efterspørgsel igen vil være oppe på "normalt niveau". Vismændene skriver det ikke eksplicit, men mellem linjerne i rapporten er der et opråb om vækstinitiativer, der også kan få det brede mellemlag af danske virksomheder tilbage på vækstsporet.

Samtidig konstaterer vismændene i deres fremskrivninger af udviklingen på de offentlige finanser, at der er udsigt til underskud så langt øjet rækker. Selvom der anlægges en række relativt optimistiske forudsætninger, forudses underskuddet at udgøre ca. 4 pct. af BNP omkring 2040 i fravær af reformer eller andre tiltag. Vismændene pointerer, at indgrebene til at opnå holdbarhed på statens finanser selvfølgelig er et politisk spørgsmål, men hvis de med udgangspunkt i sagkundskaben skal pege på en hensigtsmæssig reformpakke, vil den indeholde tre elementer: en markant reform af efterlønnen, en stram udgiftsstyring af de offentlige udgifter og en ophævelse af skattestoppets nominalprincip. Reformpakken vil sikre, at de offentlige finanser forbedres så meget, at der endda vil være et økonomisk råderum på længere sigt.

2020-planernes ømme punkter

Vismændene kommenterer også på udvalgte elementer i regeringens og oppositionens planer for holdbarhed i 2020. Det er både roser og stikpiller til hver af planerne.

I regeringens 2020-plan roser vismændene især tilbagetrækningsaftalen mellem regeringspartierne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre, som vurderes at være et velegnet redskab til at sikre balance på de offentlige finanser i 2020, og som samtidig trækker i retning af en mere lige behandling mellem nuværende og fremtidige generationer set i forhold til Velfærdsaftalen fra 2006. Vismændene bemærker dog,

at den finanspolitiske holdbarhed fortsat er usikker, da flere end ventet måske vil blive tildelt den ny indførte seniorførtidspension. Læren fra en række tidligere ordninger er, at antallet af deltagere i ordningerne altid overstiger forventningerne ved ordningernes indførelse.

I relation til oppositionens 2020-plan roser vismændene, at planen forfølger reformer, der øger arbejdsudbuddet. Det er attraktivt at gå så langt som muligt ad denne reformvej, da det både forbedrer de offentlige finanser gennem lavere udgifter og højere indtægter. Vismændene vurderer dog, at det er vanskeligt at pege på konkrete instrumenter, der kan virkeliggøre en sådan stigning, bl.a. fordi folk i høj grad arbejder det antal timer om ugen eller året, de selv ønsker. En hypotetisk stigning i den gennemsnitlige arbejdstid på en time om ugen vil give 15 mia. kr. årligt i nutidskroner under forudsætning af, at overførelsesindkomsterne ikke stiger sammen med de årlige lønindkomster (satsreguleringen afkobles), og antallet af offentlig ansatte reduceres proportionalt med stigningen i arbejdstiden.

Vismændene er desuden ude med en løftet pegefingert i forhold til det luftede forslag om at ændre skattereglerne, så fradragsretten for fremtidige pensionsindbetalinger (delvist) fjernes. Vismændene understreger, at en sådan omlægning har en indbygget risiko for, at beslutningstagerne fristes til at bruge en del af de øgede her-og-nu-skatteindtægter til fx øgede offentlige udgifter eller skattelettelser, hvilket vil forværre holdbarheden.

Dansk Industri

1. Konjunkturvurdering

Vismændenes prognose for dansk økonomi ligger nogenlunde på linje med DI's vurdering. Vismændene er dog lidt mere pessimistiske end DI med hensyn til udviklingen i eksporten. DI er lige som Vismændene bekymrede over den svage danske konkurrenceevne, og tab af markedsandele på eksportmarkederne.

I forhold til dansk økonomis mellemfristede vækstpotentiale er Vismændene til gengæld lidt mere optimistiske end DI, idet Vismændene forudsætter, at mange vil vende tilbage til arbejdsstyrken i de kommende år. Her er DI noget mere skeptisk. DI mener, det er helt afgørende, at der gøres noget aktivt for at øge arbejdsstyrken. Ellers risikerer vi om nogle år igen at stå i en situation med omfattende mangel på arbejdskraft.

Aktuel økonomisk politik

Vismændene påpeger, at der er udsigt til underskud på de offentlige finanser så langt øjet rækker. Selv hvis regeringens forlig med Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre om en hurtigere forhøjelse af folkepensionsalderen og en stramning af efterlønnen gennemføres, vil der på længere sigt fortsat være tale om betydeligt underskud og en betydelig gældsopbygning.

Vismændene påpeger, at konjunkturudsigterne nu er så robuste, at det er forsvarligt at påbegynde en opstramning af finanspolitikken. Regeringens planlagte opstramning betegnes som passende. DI kan tilslutte sig dette.

2. Efterløn og pensionsalder

Vismændene pointerer, at efterlønnen ikke er en ordning målrettet personer med dårligt helbred eller svækket arbejdsevne, men en ordning for arbejdsduelige personer med lang forudgående tilknytning til arbejdsmarkedet.

DI er enig med Vismændene i, at efterlønnen er en unødvendig ordning, der trækker arbejdsduelige medarbejdere ud af arbejdsmarkedet før tid. DI mener, at regeringens tilbagetrækningsreform kommer et langt stykke hen ad vejen mod en afskaffelse af efterlønnen og vil yde et væsentligt bidrag til at rette op på underskuddet på de offentlige finanser, men også give et væsentligt bidrag til at øge arbejdsstyrken.

3. Finanspolitikens holdbarhed og troværdighed

Vismændene leverer roser til elementerne i regeringens 2020-plan. De mener, at planen på mange måder lever op til de kriterier, man bør stille til en mellemfristet plan, herunder at der ikke er nogen uspecificerede reformkrav. DI er helt enig i dette.

Vismændene har også ros til forslaget om bedre udgiftsstyring ved hjælp af flerårige udgiftsrammer. DI har igennem lang tid talt for det nødvendige i at indføre nye instrumenter, der kan sikre en bedre overholdelse af de offentlige udgiftsrammer.

Vismændene viser, at kravet om en holdbar finanspolitik ikke er et tilstrækkeligt krav til at sikre en troværdig udvikling i de offentlige finanser. Selv i et holdbart forløb vil der være udsigt til mange årtier med store offentlige underskud, og ØMU-gælden kan på sigt nå et niveau omkring 95 pct. af BNP.

DI har ved flere lejligheder påpeget det uholdbare i at planlægge efter et sådant forløb. Vedvarende massive offentlige underskud kan presse renten op og skabe usikkerhed om de fremtidige skatter og afgifter.

Vismændene gennemgår en række mulige tiltag for at sikre et mere holdbart og troværdigt forløb. En fremrykning af pensionsbeskatningen, så indbetalinger beskattes frem for udbetalinger, undersøges, men Vismændene konkluderer, at det ikke er en løsning, der kan anbefales. DI er helt enig heri.

Vismændene har valgt at præsentere et teoretisk regneeksempel, der viser, at ledigheden vil kunne stige ret betydeligt som følge af færre på efterløn, og at denne merledighed vil kunne vare i forholdsvis mange år.

DI forstår ikke hensigten med regneeksemplet, da det, som påpeget af Vismændene, er foretaget på en model, der ikke tager højde for en lang række ting. Og erfaringerne fra tidligere reformer giver et helt andet resultat. Det er derfor DI's opfattelse, at

regneeksemplet tager helt fejl af tilpasningsmekanismen i økonomien, når arbejdsstyrken øges.

4. Skattesystemets indretning og administration

Vismændene angiver det samlede skattesnyd blandt borgerne til godt 5 mia. kr. Beløbet dækker kun det snyd, som SKAT har kunnet afsløre ved en ekstra kontrolindsats, og må derfor antages at være den nedre grænse for det faktiske skattesnyd.

Øget straf og opdagelsesmuligheder.

Vismændenes analyser viser, at tredjepartsindberetninger er et meget effektivt instrument til at undgå uregelmæssigheder i indkomstopgørelsen. Vismændene anbefaler derfor, at anvendelsen af tredjepartsindberetninger udvides, hvor det er muligt, og hvor det ikke resulterer i uforholdsmæssige store meromkostninger.

I forbindelse med Forårspakke 2.0 blev virksomhedernes indberetningspligt strammet betydelig, og det vil efter DI's vurdering være forbundet med store administrative udgifter for virksomheder at gå yderligere i den retning.

Vismændene foreslår, at der indføres et gebyr eller brugerbetaling i forbindelse med kontrollerede årsopgørelser, som indeholder fejl. Det begrundes med, at uanset årsagen til fejlen, så vil SKATs omkostninger til kontrol blive forøget.

DI finder det ud fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt betænkeligt at indføre et sådant gebyr, ikke mindst da en del af fejlene må antages at skyldes den meget komplicerede skattelovning. Endvidere er ligningen i forvejen betalt via skatten.

5. Sort arbejde

Baseret på analyser fra Rockwool Fondens Forskningsenhed, opgør Vismændene det tabte skatteprovenu fra sort arbejde til ca. 29 mia. kr., hvilket omfatter både arbejde betalt med kontanter, naturalier og gentjenester.

Vismændene slår fast, at man ikke kan forestille sig sort arbejde helt elimineret (og dermed hele skatteprovenuet høstet), og at det ikke giver samfundsøkonomisk mening at forfølge.

DI er enig i, at det er urealistisk at forestille sig sort arbejde elimineret og – især – at det skulle være muligt at høste det tabte skatteprovenu.

Lavere indkomstskat?

Vismændene anerkender, at det er indkomstskatterne, der er den direkte årsag til det sorte arbejde; men påpeger samtidig, at lavere skatter vil give anledning til et provenutab, som umuligt kan opvejes af sort arbejde, der bliver hvidt.

DI er enig i, at selv lavere topskat ikke vil have en så kraftig effekt på mængden af sort arbejde, at dette i sig selv kan opveje det umiddelbare provenutab. Men denne positive effekt bør indgå som én af de mange positive effekter ved lavere topskat.

Forbud mod køb af sort arbejde

Vismændene anbefaler at forbyde køb af sort arbejdskraft. For at undgå alt for stort administrativt bøl, foreslår Vismændene forbuddet udformet som et krav om, at samtlige betalinger over 3000 kr. skal foretages elektronisk. Vismændene påpeger, at systemet vil kunne yderligere effektiviseres ved at SKAT får fri adgang til at kontrollere bevægelser på borgernes konti.

DI mener, at fri adgang for SKAT til private konti vil være et brud på basale retsprincipper. Kontrol af private konti må som hidtil skulle baseres på en konkret mistanke.

Håndværksrådet

Skattesnyd og sort arbejde

Formandskabets analyse af sort arbejde er et godt, solidt – og også tankevækkende arbejde med overraskende konklusioner. Sort arbejde er af gode grunde vanskeligt at komme til bunds i, og Håndværksrådet tager naturligvis afstand fra sort arbejde. Sort arbejde skal bekæmpes, og indsatsen skal naturligvis afbalanceres i forhold til de mulige gevinster.

Formandskabet når frem til, at danske borgere snyder for ca. 5 mia. kr. med deres årsopgørelser ved at underrapportere indkomster. Håndværksrådet er generelt positivt over for flere tredjepartsindberetninger dér, hvor de vil give administrative lettelser for borgerne og for virksomhederne, som typisk vil være den indberettende part, ligesom rådet også kun har ros til SKATs flag-system.

Den offentlige fokus på sort arbejde er typisk på de udførende virksomheder. Det er derfor tankevækkende, at rapporten viser, at det er køberne, som har langt den største gevinst af sort arbejde. Derfor er der også en skævhed i, at det som hovedregel kun er sælgerne af sort arbejde, der kan straffes.

Håndværksrådet støtter derfor vismændenes forslag om at gøre køb af sort arbejde ulovligt. Rådet finder, at et sådant forslag i sig selv vil have en disciplinerede virkning hos køberne og bidrage til at reducere omfanget. Rådet støtter også forslaget om, at elektronisk betaling er tilstrækkeligt bevis for, at køberen har været i god tro. SKAT skal dog ikke generelt set have adgang til sælgernes bankkonti.

Boligjob-ordningen

Formandskabets analyse viser, at der er en meget stor beskæftigelseseffekt på 10.000 jobs ved et fradrag på ca. 1/3 af lønudgiften.

Håndværksrådet har derfor tillid til, at den nye Boligjob-ordning kan bidrage til at sætte gang i væksten i en række bygge- og boligrelaterede erhverv, som har været særligt hårdt ramt af den økonomiske krise.

Konjunkturafsnittet

Som formandskabet påpeger, er der udsigt til en langsom genopretning af konjunktursituationen i Danmark, og noget tyder på, at virksomhederne så småt er ved at komme sig efter de værste virkninger af krisen.

Håndværksrådets seneste konjunkturvurdering viser blandt andet, at langt hovedparten af de små og mellemstore virksomheder forudser stigende aktivitet i de kommende måneder.

Den lempelige finanspolitik har været nødvendig under krisen. I forhold til at opstramme finanspolitikken i den kommende tid, er det Håndværksrådets vurdering, at man skal passe meget på, at "skruen" ikke strammes for hurtigt. Opsvinget er særdeles skrøbeligt, og regeringen skal være klar til at handle, hvis udviklingen går værre end forventet.

Selvom eksporten har udviklet sig bedre end forudset på især nærmarkederne og dermed sikret aktivitet hos en del danske virksomheder, har udviklingen i den private indenlandske efterspørgsel mildt sagt ikke været imponerende. Og det har først og fremmest ramt de mange små og mellemstore virksomheder, der er afhængige af hjemmemarkedet. Ifølge den seneste konjunkturundersøgelse fra Håndværksrådet føler én ud af fem SMV'er sig 'meget begrænset' af manglende efterspørgsel, og kombineret med et fortsat køligt finansieringsklima for virksomhederne udgør det en uholdbar cocktail for dansk økonomi.

Danskernes forbrugslust har været meget afdæmpet under krisen, og man kan i sagens natur ikke tvinge danskerne til at bruge flere penge. Når det gælder de offentlige investeringer, er Håndværksrådet enigt med formandskabet i, at styringen simpelthen ikke har været god nok. Der går ganske enkelt for lang tid, før planlagte investeringsprojekter bliver omsat til reel aktivitet i virksomhederne.

Ligesom der arbejdes med en styringsmekanisme for det offentlige forbrug, bør der også ses på instrumenter, der kan forbedre styringen af de offentlige investeringer.

Efterløn

Håndværksrådet takker for den grundige analyse af efterløn og finanspolitisk holdbarhed. Det er Håndværksrådets holdning, at man skal fokusere på reformer frem for at øge skatterne. Det er derfor glædeligt, at regeringen har valgt reformvejen.

Landbrug & Fødevarer

Generelt

Landbrug & Fødevarer mener fortsat, at der er grund til bekymring over den økonomiske udvikling i Danmark og ikke mindst vedrørende holdbarheden og troværdigheden i den økonomiske politik på længere sigt. Væksten var på 2 pct. i 2010 og forventes at ligge på et relativt lavt niveau i de kommende år.

I relation til troværdighed og holdbarhed i den økonomiske politik er det meget tilfredsstillende, at en række partier i Folketinget nu viser vilje til at gennemføre reformer.

Privatforbruget viser ingen tegn på, at det kan drive væksten, og da det er afgørende, at det offentlige forbrug holdes i ro, må der fremadrettet sættes på vækst gennem eksport. Der er derfor behov for konkrete mål og handlingsplaner for vækstpolitikken i Danmark.

En anden stor udfordring er, at investeringerne, der faldt markant under krisen, kun viser ganske spæde tegn på genopretning. Det peger klart i retning af behovet for en økonomisk politik, der sikrer fortsat tillid til dansk økonomi, og som kan sikre et lavt renteniveau til gavn for investeringsklimaet.

Landbrug & Fødevarer har i den forbindelse noteret sig, at de seneste politiske aftaler peger i den helt rigtige retning.

Med hensyn til fødevarerhvervet er der flere steder i rapporten (s. 42 og s. 116), hvor der gives det indtryk, at fødevarer har bidraget væsentligt til inflationsstigningerne på det seneste. Det er ikke helt korrekt. På trods af de stigende internationale råvarepriser i fødevarerektoren, har der endnu ikke været gennemslag til forbrugerprisindekset i Danmark.

Konjunkturvurdering og aktuel økonomisk politik

Rapporten peger på, at der på trods af den forventede konjunktur-normalisering, og på trods af den planlagte stramning af finanspolitikken i de kommende år, fortsat er udsigt til underskud på de offentlige finanser, så lang øjet rækker. Det er et problem,

og det er derfor positivt, at en række partier i Folketinget vil sætte gang i reformer, der kan imødegå denne udfordring.

Danmark står med et strukturelt problem med den langsigtede finansiering af den offentlige sektor. Samtidig har de seneste års stigninger i det offentlige forbrug ligget over det planlagte. På den baggrund støtter Landbrug & Fødevarer forslaget om flerårige nominelle udgiftsrammer. Flerårige udgiftsrammer skal selvsagt følges op af individuelle sanktioner over for kommuner, der måtte overskride de aftalte rammer.

En anden væsentlig udfordring er den manglende styring af de offentlige investeringer. På den baggrund er det en god ide at indføre flerårige og tværgående planer for de offentlige investeringer.

Reformvejen er løsningen på de fremtidige finanspolitiske udfordringer, men der er også en virkelighed her og nu, hvor der er behov for genopretning af kontrollen med det offentlige forbrug. Rapporten peger på tre veje til holdbarhed og troværdighed nemlig besparelser, højere skatter og reformer. Landbrug & Fødevarer er enig i, at man skal gå så langt som muligt ad reformvejen, mens løsningerne på det korte sigt skal findes gennem besparelser og ikke gennem skattestigninger, da det er helt afgørende, at den offentlige sektor ikke vokser yderligere.

Der er behov for konkrete mål og handlingsplaner for vækstpolitikken i Danmark. Der bør også arbejdes for at fremme forståelsen i befolkningen for, at vækstpolitik reelt også er velfærdspolitik. Både nationalt og internationalt skal der arbejdes for at styrke rammevilkårene for de strategisk vigtige erhvervsklynger som f.eks. fødevarer, medico, velfærds-teknologi og cleantech med henblik på at styrke konkurrenceevnen.

Behovet for vækst baseret på eksport accentueres yderligere af udsigterne til relativ beskeden stigning i det private forbrug og det oplagte behov for begrænsning af det offentlige forbrug.

I rapporten peges på usikkerheden om udviklingen i den internationale økonomi. Det er et væsentligt forhold, og udfordringen er bl.a., at den reelle udvikling er værre, end folkestemningen tilsiger. Det samme gør sig gældende i relation til den indenlandske økonomi. Der er ganske enkelt ikke en tilstrækkelig krisebevidsthed.

Landbrug & Fødevarer noterer sig med tilfredshed, at formandskabet ikke længere retter skytset mod afdragsfrie lån. Sammenholdt med den svage udvikling i investeringerne er det en væsentlig faktor, at der løbende skabes muligheder for nye inve-

steringer. Inden for landbrug og fødevarerhvervet kan dette bl.a. ske gennem realkreditsystemet.

Selvom der også på landbrugsområdet er sket en stabilisering af ejendomspriserne, er markedet fortsat meget følsomt. Landbrug & Fødevarer er enige i rapportens betragtninger om, at der ikke er behov for yderligere nationale begrænsninger i realkreditens muligheder for at tilbyde rentetilpasningslån med og uden afdrag.

Herudover er der behov for yderligere foranstaltninger til at sikre et tilstrækkeligt investeringsniveau i årene fremover. I dag er det vanskeligt for de konkurrenceudsatte eksportvirksomheder, både i og udenfor landbrugs- og fødevarerhvervet, at skaffe kapital til nye vækst- og udviklingsaktiviteter. Det er derfor væsentligt, at mulighederne for finansiering forbedres, så sunde virksomheder kan udvikle sig til gavn for eksport og beskæftigelse.

Efterløn og pensionsalder

En oplagt udfordring, der ikke adresseres tilstrækkeligt i rapporten, er, hvordan vi får de knap 200.000 private arbejdspladser tilbage, som gik tabt under krisen. Og spørgsmålet er ligeledes, hvor arbejdsstyrken til disse jobs skal komme fra. Tilbage-trækningsreformen er kun med til at udjævne den demografiske udvikling og giver ikke samlet noget nettobidrag til arbejdsstyrken.

Det nyligt indgåede forlig, der indebærer en reduktion i efterlønsalderen til tre år, er et skridt i den rigtige retning, men det er ikke vidtgående nok. Dette illustreres også af rapportens pointe om, at gælden fortsat vil vokse også i et holdbart forløb. I den forbindelse vil Landbrug & Fødevarer gøre opmærksom på, at et holdbart forløb, der stabiliserer ØMU-gælden på 95 pct. af BNP, er problematisk, og det stiller, som rapporten også påpeger, spørgsmålstejn ved finanspolitikken troværdighed.

Rapportens udsagn om, at troværdighed stiller større krav end holdbarhed, peger i retning af et behov for reformer, der sikrer, at den offentlige sektor ikke vokser. Et mål der bl.a. kan nås gennem afskaffelse af efterlønsordningen og senere pensionering af danskerne.

Skattesystemet og sort arbejde

Landbrug & Fødevarer støtter tiltag til at bekæmpe skattesnyd og sort arbejde. Det er ad den vej tillige muligt at øge provenuet i statskassen. Nye tiltag skal dog vejes op imod eventuelle administrative byrder for erhvervslivet, herunder for den langt største andel af virksomhederne, som ikke er involveret i skattesnyd.

I forhold til anbefalingen om øget brug af tvungne indberetninger skal det eksempelvis understreges, at der allerede i dag påhviler virksomhederne store administrative byrder i relation til at holde styr på en meget stor mængde af regler og lovgiv-

ning. Disse byrder er i særlig grad tunge for de mindste virksomheder, som ikke kan fordele arbejdsbyrden på flere hænder. Landbrug & Fødevarer peger derfor på, at i det omfang, der ønskes lagt yderligere administrative opgaver på erhvervslivet, bør disse alene indføres efter et forudgående tæt samarbejde med de berørte virksomheder for herved i videst muligt omfang at undgå u hensigtsmæssige øgede administrative byrder.

Dansk Erhverv

1. Konjunkturvurdering

Dansk Erhverv deler Formandskabets overordnede vurdering af konjunktursituationen.

Opsvinget er fortsat skrøbeligt, hvilket bekræftes af den negative vækst i de seneste kvartaler. Selvom eksporten og omsætningen på hjemmemarkedet stiger, er udviklingen endnu ikke kraftig nok til at styrke beskæftigelsen, investeringerne og boligmarkedet.

Dansk Erhverv hæfter sig ved, at der forventes et beskæftigelsesfald på 9.000 personer i 2011, og at skønnet for væksten i erhvervsinvesteringerne i 2011 er nedjusteret fra + 2,7 % til +0,4 %. Et lille flertal af servicevirksomhederne forventede ved en måling i februar, at investeringerne i 2011 ville stige en smule. Dansk Erhverv vurderer bl.a. på den baggrund, at 2011 trods alt vil blive året, hvor erhvervsinvesteringerne ikke længere vil bidrage negativt til væksten.

Dansk Erhverv mener, at regeringens planlagte overordnede finanspolitiske stramninger er rettidige og nødvendige. Behovet for finanspolitisk konsolidering bør veje tungere end fortsatte finanspolitiske udskrivninger, og samtidig vurderes konjunktursituationen p.t. at være robust nok til at imødegå de gradvise stramninger af finanspolitikken.

Dansk Erhverv er i den forbindelse enig med såvel Formandskabet som et bredt flertal i Folketinget i behovet for, at der indføres flerårige udgiftsrammer for at sikre målene i udgiftsstyringen i Kommunerne.

Opsvinget foregår langsomt og er endnu ikke bredt funderet, men har været drevet af opfyldning af tomme lagre, mens erhvervsinvesteringer og familiernes forbrug fortsat udvikler sig svagt. Dansk Erhverv vurderer, at den fortsatte fremgang og bedre situation på arbejdsmarkedet vil medvirke til, at detailhandlens andel af privatforbruget vil øges i 2011, og at forbrugskvoten generelt i de følgende år gradvis normaliseres.

2. Efterløn og pensionsalder

Analysen viser, at personer, som går på efterløn ikke har dårligere helbred end befolkningen som helhed. Generationsmæssigt favoriserer de gældende regler de personer, som nu trækker sig ud af arbejdsmarkedet på bekostning af tidligere og fremtidige generationer.

Den nye tilbagetrækningsaftale mellem regeringen, Dansk Folkeparti og Det radikale Venstre medtages i analysen. Dansk Erhverv mener, at en hurtig afskaffelse af efterlønnen ville have været den optimale løsning, men den nye tilbagetrækningsaftale er på mange punkter det næstbedste alternativ, fordi den yder et stort bidrag til de finanspolitiske udfordringer og trækker i retning af mere ligelig behandling mellem nuværende og fremtidige pensionister.

3. Finanspolitikens holdbarhed og troværdighed

Dansk Erhverv mener, at det er afgørende, at dansk økonomi er stabil, og stigende gæld vil sætte spørgsmålstegn ved troværdigheden af finanspolitikken. Med udsigt til et holdbarhedsproblem på omkring 1 % af BNP i 2020 går Dansk Erhverv ind for gennemførelsen af reformer, der sikrer balance i 2020 og i årene derefter.

Dansk Erhverv bakker op om regeringens reform af efterløn og tilbagetrækningsalder. Det er vigtigt, at arbejdsudbuddet øges, og antallet af personer på overførselsindkomst reduceres for at løse holdbarhedsproblemet og sætte væksten i gang.

Dansk Erhverv er bekymret for indførelsen af seniorpensionsordningen, fordi erfaringerne viser, at nye overførselsindkomster tiltrækker flere, end Folketinget forventer.

I diskussionsoplægget nævnes flere skattepolitiske tiltag, der kunne bidrage til at sikre finanspolitisk holdbarhed. Det er vigtigt for Dansk Erhverv at slå fast, at højere skatter som udgangspunkt ikke er nogen god løsning. Tværtimod har dansk økonomi brug for en mindre offentlig sektor.

Der kan på længere sigt være perspektiv i at ophæve skattestoppets nominalprincip, såfremt provenuet anvendes til at sænke eksempelvis selskabsskat eller de højeste marginalskatte for at få gang i væksten.

4. Skattesystemets indretning og administration

Dansk Erhverv finder, at der i SKAT i de senere år gøres en målrettet indsats mod de brodne kar, idet der i indsatsen skelnes mellem ”med- og modspillere” i skatteadministrationen.

Dansk Erhverv deler Formandskabets overordnede konklusion om, at tredjeparts-indberetninger og fastlåsning af felter på selvangivelsen modvirker snyd, misforståelser og underrapportering.

Dansk Erhverv er imidlertid yderst kritisk over for forslaget i diskussionsoplægget om, at indberetning af personalegoder igen i højere grad bør pålægges arbejdsgiveren, hvilket står i et direkte modsætningsforhold til Folketingets nylige lempelse af indberetningspligten.

5. Sort arbejde

Dansk Erhverv er enig i, at sort arbejde er skadeligt for samfundet, idet sort arbejde bl.a. forvrider konkurrencen i forhold til det store flertal lovlydige virksomheder, der betaler moms m.v.

Set i lyset af den overbevisende dokumentation af, at køberne får den største gevinst ved den sorte handel, vil det være naturligt at fokusere mere på efterspørgselssiden. I første omgang mener Dansk Erhverv, at den nuværende lovhjemmel kan forsøges brugt i videre udstrækning. Et redskab kan også være den af skatteministeren foreslåede afkriminalisering af en række mere bagatelagtige sorte ydelser såsom vennetjenester, hvilket vil bringe lovgivningens skattemoral bedre på linje med befolkningens.

Dansk Erhverv noterer sig med stor interesse afsnittet om, at målrettede selektive skattelettelser er velfærdsforbedrende, hvis der er høj substitutionsmulighed mellem hvidt arbejde og sort/gør-det-selv.

I forbindelse med den populære svenske RUT- og ROT-model, hævdes det i diskussionsoplægget, at der næppe er nogen nævneværdig langsigteffekt, hvilket skyldes den konservative antagelse om, at de beskæftigede kommer fra andre jobs. For hjemmeserviceudbydernes vedkommende findes der troværdige svenske analyser, der peger på, at ca. $\frac{3}{4}$ af hjemmeserviceudbyderne kommer direkte fra arbejdsløshed, sort økonomi eller lignende.

Én af flere årsager til den stærke svenske vækst er, at svenskerne med succes har formået at markedsføre en række serviceydelser, der i Danmark typisk udføres som gør-det-selv, sort arbejde eller slet ikke.

Statistikken fra de svenske skattemyndigheder viser, at "RUT-avdraget" efter tre år nu har nået en effekt på ca. 6.000 nye årsværk indenfor hjemmeservice og ca. 13.000 nye firmaer i en branche, som tidligere nærmest ikke eksisterede.

Dansk Erhverv havde på den baggrund gerne set, at der var blevet indført en endnu mere ambitiøs hjemmeserviceordning i Danmark efter svensk mønster.

Finansrådet

Konjunkturvurdering og økonomisk politik

Finansrådet deler generelt formandskabets vurdering af dansk økonomi og dens udsigter. Vi er dog en anelse mere pessimistiske på udviklingen i boligpriserne. Aktiviteten på boligmarkedet er således meget lav, og vi tør ikke udelukke prisfald.

De seneste ledighedstal underbygger dog, at opsvinget er robust nok til, at en finanspolitisk konsolidering kan påbegyndes.

Finansrådet deler ligeledes vismændenes opfattelse af de afdragsfrie lån. Denne type låneform har ikke medført ekstra risici for den makroøkonomiske stabilitet. Vi deler også holdningen om, at der ikke er behov for særlige danske tiltag rettet mod de variabelt forrentede boliglån. Vi bør afvente den nye internationale finansielle regulering, hvor der kan komme begrænsninger på udbredelsen af særligt de korte rentetilpasningslån.

De variabelt forrentede udlån udfylder en vigtig rolle, idet en lavere rente hurtigere slår igennem i danskernes økonomi, og dermed er med til at holde hånden under forbrug og investeringer, når der er brug for det. Tal fra Nationalbanken viser for eksempel, at danske husholdninger og erhvervsvirksomheder i løbet af det seneste år har sparet knap 20 mia. kr. i renteudgifter på realkreditlån i forhold til året før. Dette skyldes blandt andet udbredelsen af variabelt forrentede lån. Bankerne og realkreditinstitutterne bruger allerede en del ressourcer på at informere låntagerne grundigt om fordele og ulemper ved forskellige lånetyper, hvorfor det ikke giver mening at stramme oplysningspligten yderligere. Problemerne omkring rentefølsomheden ved valutakursuro illustrerer omkostningerne ved at stå uden for euroen.

Diskussionsoplægget beskriver fint og nuanceret Basel III-udfordringerne for det danske realkreditsystem og den store mængde af regulering, der venter den finansielle sektor. Finansrådet håber, at der fra internationalt hold skabes en anerkendelse af den høje kvalitet, som de danske realkreditobligationer har udvist, senest gennem den internationale finanskrisen. Det er endvidere afgørende, at der ikke vedtages yderligere danske stramminger til ugunst for renteniveauet og dermed forbrug, investeringer og væksten i Danmark.

Efterløn og holdbarhed

Formandskabets nye fremskrivning af efterløn tydeliggør, at efterlønsordningen i fremtiden bliver en ordning primært for de uddannede. Ligeledes viser de, at der

stort set ikke er forskel på sundhedsstilstanden blandt efterlønsmodtagerne og de beskæftigede.

Regeringens, Radikale Venstres og Dansk Folkepartis 2020-plan giver derfor et solidt løft til holdbarheden i de offentlige finanser. Større troværdighed på dette område er vigtig af hensyn til de finansielle markeder. 2020-planen vil ligeledes skabe en mere fair fordeling mellem de nuværende og de fremtidige generationer. Finansrådet er enig med Formandskabet i, at den nye seniorførtidspension skal indrettes, så der ikke blot flyttes folk fra efterløn over til en anden form for understøttelse.

2020-planen rummer herudover også tidsler, som diskussionsoplægget ikke problematiserer i større grad. Det er ikke logisk, at den nye efterlønsordning indfører en højere modregning af pensionsformuen for efterlønsmodtagere. Det er en ekstraskat på opsparing og strider således imod tanken om, at danskerne i højere grad skal spare op til egen pension. Set i forhold til pensionsformuen vil denne modregning ramme personer med de laveste pensionsformuer mest, da bundfradraget ikke længere eksisterer.

Som Formandskabet understreger, er der med 2020-planen nu præsenteret en konkret plan, der effektivt kan rette op på de eksisterende ubalancer. Finansrådet er enig med Formandskabet i betydningen heraf. Det er dog vigtigt, som påpeget, at en tilbagetrækningsreform ikke kan gøre det alene.

Der skal ske en stram styring af de offentlige finanser. Noget som historisk har været vanskeligt for kommuner, regioner og stat. Finansrådet deler desuden Formandskabets tanker om at ophæve skattestoppet, også på ejendomsværdibeskatningen. Det er dog vigtigt, at konjunktursituationen overvejes kraftigt, inden et sådan indgreb gennemføres, så det ikke får uheldige virkninger på boligmarkedet. Ligeledes bør det højere skatteprovenu gå til at sænke skatten på arbejdsindkomst. Det er vigtigt for fremtidens vækst, at danskernes skattebetalinger ikke samlet set stiger.

Formandskabet advarer mod at ændre beskatningen af pensioner. Finansrådet vil også kraftigt advare mod sådanne tanker. Der er behov for ro om pensionsskattesystemet, så danskerne ved, hvad de har at forholde sig til. Der er risiko for, at et ændret beskatningstidspunkt for pensionsopsparing vil friste politikerne over evne og medføre et højere offentligt udgiftsniveau her og nu – på bekostning af den langsigtede holdbarhed. Skatteomlægninger af denne karakter risikerer at underminere den finanspolitiske holdbarhed.

Skattesnyd

Danske borgeres snyd med skat koster samfundet milliarder af kroner årligt. Derfor vil Finansrådet gerne kvittere for, at Formandskabet sætter fokus på området. Det er væsentligt, at der iværksættes tiltag for at begrænse skattesnyd.

Derudover foreslår Formandskabet at udvide tredjepartsindberetningerne. En sådan udvidelse vil påføre bankerne væsentlige omkostninger.

Samtidig er det væsentligt at påpege, at borgeres ret til at henvende sig til indberetter i stedet for til Skat i tilfælde af uoverensstemmelser ved låste felter pålægger danske banker en u hensigtsmæssig byrde. Det påfører igen bankerne ekstra omkostninger. Kontrollen bør ligge hos Skat.

Det er Finansrådets holdning, at en oprydning i og forenkling af de danske skatteregler kan gøre det nemmere at indberette og derigennem øge skattemoralen. Dette gælder særligt på indberetninger vedrørende finansiel formue og indkomst. Her har privatpersoner svært ved at gennemskue det eksisterende regelsæt.

Sort arbejde

Finansrådet deler Formandskabets manglende opbakning til subsidier eller selektive skattelettelser til enkelte erhverv eller brancher, såsom hjemmeserviceordningen eller den nye boligjobplan. Den manglende effekt på sort arbejde samt mangel på selvfinansiering understreger, at disse modeller ikke er hensigtsmæssige.

Formandskabet foreslår at indføre en ordning, hvor betaling af enhver ydelse over 3.000 kroner skal foregå elektronisk, i stil med ordningen i Norge. Ved en elektronisk betaling bortfalder købers strafansvar. Imidlertid vil Finansrådet gerne advare mod at indføre en lignende ordning, uden først grundigt at studere erfaringerne fra Norge. Det er vigtigt at sikre sig, at omkostningerne står mål med gevinsterne – både fra et offentligt og privat synspunkt.

FTF – Hovedorganisation for offentligt og privat ansatte

Konjunkturvurderingen

Det er glædeligt, at formandskabet i den nyeste prognose tegner et lidt lysere billede af den økonomiske situation end tilfældet var i efterårsrapporten. Men der er stadig behov for at iværksætte initiativer, der kan sætte gang i væksten på både kort og lang sigt, herunder at produktiviteten øges. Det undrer derfor FTF, at de planer om investeringer i den offentlige sektor som var planlagt i forhold til både 2009 og 2010 tilsyneladende ikke er sat i værk og FTF mener, de ikke bør undlades. FTF har i sit udspil vækst² peget på behovet for gode rammebetingelser for virksomhederne som

et øget offentligt-privat samspil kan bidrage til. FTF har en række forslag, der fremmer vækst, herunder at der satses på investeringer i uddannelse og innovation.

Efterløn og pensionsalder

Formandskabet har vurderet tilbagetrækningsaftalen, som er indgået mellem regeringspartierne, Dansk Folkeparti og Det radikale Venstre. Formandskabet konkluderer, at tilbagetrækningsaftalen er generationsmæssigt fair og mere troværdig end Velfærdsaftalen.

Sådan vurderes aftalen ikke blandt FTF-medlemmerne. For store grupper af lønmodtagere betyder den fulde og skærpede pensionsmodregning i hele efterlønsperioden, at efterlønnen reelt er afskaffet som det økonomiske grundlag for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Det opleves ikke som fair, at de lønmodtagergrupper, der i fuld enighed med politikerne har opbygget arbejdsmarkedspensioner for at sikre en holdbar finansiering af fremtidens pensioner, nu straffes ved, at man vil skære hårdt i efterlønnen.

FTF er enig i behovet for at flere arbejder længere. FTF har derfor tidligere signaleret, at man gerne drøfter ændringer i efterlønnen, hvis det skete i en samlet aftale med arbejdsmarkedets parter, hvor man også forbedrede arbejdsmiljøet og uddannelsesindsatsen.

Men tilbagetrækningsaftalen indeholder ikke disse elementer. Tværtimod efterlader den et stort uløst problem. Undersøgelser fra bl.a. SFI dokumenter, at op til 40 pct. af efterlønsmodtagerne føler sig presset til at forlade arbejdsmarkedet bl.a. på grund dårligt helbred, pres på jobbet eller ledighed. Kun en mindre del af denne gruppe vil være berettiget til den nye seniorførtidspension. Der er derfor en stor gruppe af ældre på arbejdsmarkedet, der med tilbagetrækningsaftalen står i en meget udsat position.

Finanspolitisk holdbarhed og troværdighed

FTF er enig med formandskabet i, at der er store udfordringer i forhold til de offentlige finanser. FTF har i lighed med formandskabet foreslået, at et nærliggende tiltag vil være at afskaffe skattestoppets nominalprincip. Det virker ikke troværdigt, at nominalprincippet fortsættes i en tid, hvor udfordringerne i den økonomiske politik beskrives som værende budgetunderskuddet og gældsætningen, når nominalprincippet reelt betyder, at der gives løbende skattelettelser til boligejerne. Det sker oven i købet samtidig med, at der bebudes stramninger i den offentlige sektor de kommende år, så der ikke er plads til vækst i velfærden, og hvor der aftales reformer, der forringer mulighederne for offentlige ydelser også for de svageste.

Skattesystemets indretning og administration

FTF er chokeret over, at formandskabet i sin rapport viser, at der i 40 pct. af tilfældene af selvstændig erhvervsindkomst er tale om snyd. For FTF viser det klart, at der er behov for, at der satses på mere kontrol af ligningen af denne indkomsttype. Både for at styrke skatteprovenuet, men bestemt også for at styrke retsbevidstheden. Samtidig bør der arbejdes intensivt med at øge tredjepartindberetningen på dette område, så den urimelige høje andel af snyd kan nedbringes.

Sort arbejde

FTF er enig med formandskabet i, at sort arbejde er skadeligt for samfundsøkonomien. FTF ser derfor gerne, at der i langt højere grad end det er tilfældet nu, laves en styrket indsats mod sort arbejde. Forslaget om at gøre det ulovligt at købe sort arbejde finder FTF vil være en helt naturlig og nødvendig del af en sådan indsats. De norske erfaringer med elektroniske betalinger ser lovende ud og er bestemt også en metode, som FTF gerne ser afprøvet i Danmark.

FTF har noteret sig, at formandskabet beregninger viser, at subsidiering af lønudgifter til hjælp i hjemmet og håndværkerarbejde ikke vil kunne finansiere sig selv. Det bør give regeringen anledning til eftertanke, idet de netop har lanceret en sådan ordning uden at sikre sig, at der er tilstrækkelig finansiering. Ordningen vil derfor ifølge FTF's beregninger kunne føre til et betragteligt dræn i statskassen uden, at det er sikret, at det reelt skaber øget beskæftigelse.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Konjunktursituationen og finanspolitik

Formandskabet skønner, at BNP-væksten aftager fra 2,1 pct. i 2010 til 1,6 pct. i 2011 og vurderer, at konjunkturerne ikke kan forventes at være fuldt normaliserede på denne side af 2015. Ses der bort fra lagernes bidrag til væksten, er den underliggende vækst kun på 0,9 pct. i 2011. Formandskabet konkluderer alligevel, at konjunktursituationen er robust nok til at påbegynde opstramning af finanspolitikken.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE) forstår ikke, at Formandskabet når frem til denne anbefaling. At væksten i dansk økonomi blev negativ i 1. kvartal 2011 for andet kvartal i træk, og at Danmark dermed igen er i en teknisk recession, var ikke forventet. Rapporten afspejler dog flere steder, at vækstudsigterne kan tilsige, at man bør udskyde opstramningen af finanspolitikken. Formandskabet vurderer samtidigt, at finanspolitikken i prognosen er neutral i 2011 (målt på den ét-årige finanseffekt). Det er derfor uklart, om Formandskabet anbefaler en neutral finanspolitik i 2011, på linje med AEs anbefaling, eller om Formandskabet anbefaler den påbegyndte opstramning af finanspolitikken i 2011, som ligger i regeringens Genopretningsplan. Finansministeriet har en finanseffekt på -0,4 pct. i 2011 ifølge Budget-

oversigt (maj 2011). AE har desuden svært ved at se, hvordan Formandskabet kan nå frem til en neutral finanseffekt, når man sammenligner forskellen mellem Formandskabets og Finansministeriets skøn for det offentlige forbrug, de offentlige investeringer og skatterne.

Formandskabet opstillede i foråret 2007 en tommelfingerregel for sammenhængen mellem dels outputgab og finanseffekt, som med Formandskabets outputgab på minus 3½ pct. i 2011 tilsiger en finanspolitisk stimulans på plus 0,9 pct.enhed af BNP. Og i foråret 2010 skrev Formandskabet, at en forudsætning for en mindre stram finanspolitik var, at der vedtages markante reformer. Formandskabet forklarer ikke den manglende konsistens i forhold til de tidligere rapporter.

AE mener også, at Formandskabet lægger for stor vægt på den strukturelle registrerede nettoledighed. Den registrerede nettoledighed giver ikke et retvisende billede af presset på arbejdsmarkedet og der er brug for et nyt mål for den strukturelle arbejdsløshed. Efter AEs opfattelse bør denne måles på baggrund af enten bruttoledigheden eller AKU-ledigheden frem for nettoledigheden. Der er i lige så høj grad brug for at få bedre styr på den strukturelle arbejdsstyrke, som har svinget meget. Presset på arbejdsmarkedet bliver dermed bedre udtrykt ved det samlede beskæftigelsesgab. Hertil kommer, at outputgabets ligeledes giver et andet billede end nettoarbejdsledeshedstallene.

AE anerkender behovet for konsolidering af de offentlige finanser, men mener, man bør vente, til der er ordentlig gang i vækst og beskæftigelse. En opstramning af finanspolitikken, som der er lagt op til i 2011, risikerer at skade opsvinget. AE vurderer, at risikoen ved at stramme finanspolitikken for tidligt er større end risikoen ved at stramme op for sent.

AE er stort set på linje med Formandskabets skøn for den offentlige saldo på -3,2 pct. af BNP i 2011 og -2,7 pct. af BNP i 2012. Et underskud af denne størrelse bør tilsige, at EU's henstilling til Danmark - som blev givet på et fejlagtigt grundlag i 2010 - fjernes. Formandskabet diskuterer desværre ikke denne problemstilling, som ellers fylder i både forårs- og efterårsrapporterne fra 2010. Formandskabet vurderer ellers, at iværksættelsen af genopretningsplanen og finanslovsforslaget for 2011 har til hensigt at indfri EU's henstilling.

AE er enig med Formandskabet i, at regeringen har haft dårlig styring af de offentlige investeringer. Investeringerne er ikke kommet i gang til skade for dansk vækst og beskæftigelse. AE er også enig i, at en uændret offentlig servicestandard kræver en realvækst på knap ¾ pct. Af og til fremstilles regeringens målsætning om nulvækst i den offentlige service som værende neutral, selvom der er tale om en udhuling af servicen.

Efterløn, finanspolitisk holdbarhed og troværdighed

Formandskabet viser blandt andet, at efterlønsmodtageres gennemsnitlige dødschance er omkring dobbelt så høj som beskæftigedes. AEs analyser af restlevetiden for efterlønnere og beskæftigede viser også en signifikant forskel. AE savner dog en opdeling af helbredsanalyserne efter alderen for overgang til efterløn, idet analyser viser, at det navnlig er de personer, der går tidligt på efterløn, der i gennemsnit har et dårligere helbred end beskæftigede. Denne aldersopdeling er særlig relevant i forhold til forkortelsen af efterlønsperioden fra fem til tre år ifølge tilbagetrækningsaftalen. AE savner desuden vurderinger af de fordelingsmæssige konsekvenser af aftalen. Analyser fra AE viser f.eks., at det navnlig er lavtlønnede, ufaglærte og kvinder, der gør brug af hele den nuværende 5-årige efterlønsperiode.

Formandskabet er kritiske overfor troværdigheden af indekseringsmekanismen i velfærdsaftalen fra 2006. Formandskabet vurderer, at VKOR-aftalen fra maj 2011 om at forringe efterlønnen har gjort tilbagetrækningssystemet mere troværdigt, men Formandskabet reflekterer ikke over, om forringelsen af efterlønnen samtidigt betyder, at indekseringsmekanismen er blevet mindre troværdig.

Formandskabet og Finansministeriet vurderer den offentlige saldo i 2020 samt den langsigtede finanspolitiske holdbarhed overraskende ens i lyset af, at det fremgår, at der er store forskelle på de to fremskrivninger, som tilsyneladende opvejer hinanden. Eksempelvis forudsætter Formandskabet, at skattestoppet videreføres fra 2020 til 2100, hvilket isoleret set svækker holdbarheden med 1 pct. af BNP svarende til 18 mia. kr. Hvis Formandskabet blot ændrede denne ene antagelse, så den svarede til Finansministeriets forudsatte skattestop frem til 2020, så ville Formandskabets grundforløb (inkl. Genopretningspakken, men ekskl. Reformpakke 2020) være overholdbar med ½ pct. af BNP svarende til 9 mia. kr. Alene denne ene antagelse kan således være udslagsgivende for, om man anbefaler en forringelse af efterlønnen eller ej, hvis man har fokus på, om de offentlige finanser er langtidsholdbare.

Formandskabet har kort undersøgt betydningen af at flytte beskatningen af pensionsopsparinger fra udbetalingstidspunktet til indbetalingstidspunktet. Formandskabet vurderer effekterne er, at den offentlige saldo bliver mærkbart forbedret i en periode på 25-30 år og nettogælden vil være permanent lavere. Formandskabet vurderer, at en ændret beskatning vil fjerne et troværdighedsproblem ved at give tydeligere information til finansmarkederne om den reelle offentlige formue. Hertil kommer, at omlægningen, som udgangspunkt, er neutral over for den enkelte pensionsopsparer og ikke påvirker hverken den intergenerationelle fordeling eller den finanspolitiske holdbarhed. Umiddelbart synes summen af ovenstående argumenter at kunne lede til, at det er et fornuftigt forslag, men Formandskabet ender med at konkludere, at omlægningen ikke kan anbefales, fordi der er fare for, at politikerne fri-

stes over evne. Der synes ikke at være økonomiske, men alene politiske argumenter mod forslaget.

Formandskabet gentager Arbejdsmarkedskommissionens beregning af, at en times ekstra arbejdstid om ugen forbedrer den finanspolitiske holdbarhed med 15 mia. kr.

Formandskabet vurderer, på baggrund af beregninger foretaget på SMEC-modellen, at hvis efterlønnen gradvis reduceres med 30.000 personer, så vil arbejdsløsheden fem år efter være ca. 20.000 personer højere end uden reformen, og 3.000 personer overgår til førtidspension. Ti år efter reformen er arbejdsløsheden fortsat 8.000 personer højere end uden reformen, og først 15-20 år efter reformen er beskæftigelsen steget lige så meget, som arbejdsstyrken. Formandskabet anfører, at midlertidig højere ledighed er en pris, der er svær at undgå.

Som følge af den voksende arbejdsløshed, presses reallønnen ned med ca. 2 pct. Hvis der ikke først er gang i væksten, skal lønudviklingen dæmpes for at sikre, den øgede arbejdsstyrke også resulterer i øget beskæftigelse. Reallønnen for ufaglærte vil formentlig falde mere end 2 pct., fordi reformen forøger udbuddet af ufaglærte og kun i mindre grad øger udbuddet af arbejdskraft med videregående uddannelser. Derfor vil lønledningen primært ramme de lavest uddannede og lavtlønnende og kun i mindre grad de højtuddannede. Samtidig falder behovet for ufaglært arbejdskraft markant de næste ti år, mens behovet for uddannet arbejdskraft vokser. Den lange tidshorisont på 15-20 år, før beskæftigelsen er øget lige så meget som arbejdsstyrken, understreger, at hvis man ikke først har gang i væksten, går der lang tid, før beskæftigelsen øges som forventet. Tilbagetrækningsreformens bidrag til de offentlige finanser med 18 mia. kr. allerede i 2020 er derfor usikker. Historisk har der været eksempler på, at arbejdsstyrken er blevet markant større, uden at beskæftigelsen er blevet øget.

AE anerkender, at øget arbejdsstyrke på langt sigt vil føre til en tilsvarende større beskæftigelse, men hvis man ikke først skaber vækst, og lønnen ikke vil give sig nok, vil arbejdsløsheden vokse på det korte og mellemlange sigt.

Særlig sagkyndig Birgitte Sloth

Konjunktur og holdbarhed

Som de netop offentliggjorte også nationalregnskabstal indikerer, så er konjunktursituationen stadig præget af stor usikkerhed, og den økonomiske vækst kan udmærket vise sig at blive lavere og arbejdsløsheden højere end som fremskrevet i rapporten. Også selvom den internationale økonomi skulle udvikle sig som forudsat. De økonomiske fremskrivninger som formandskabets anbefalinger baseres på, er som

altid alene punkt-fremskrivninger, og giver dermed ikke grundlag for at vurdere usikkerheden.

Hertil kommer, at det er vanskeligt at bedømme de langsigtede konsekvenser af den aktuelle ledighed og det store, delvist uforklarede fald i den registrerede beskæftigelse. Det er derfor meget nødvendigt med grundigere analyse af og flere data for arbejdsmarkedet. Eksempelvis bør det undersøges hvor stor del af faldet i beskæftigelsen, der er skjult ledighed. Særligt udviklingen i den faktiske ledighed blandt unge, nyuddannede og personer der ikke tidligere har været i beskæftigelse, bør følges meget nøjere.

Der kan derfor være behov for en lempeligere finanspolitik end anbefalet af formandskabet, uagtet at der på lidt længere sigt må ske stramminger af hensyn til holdbarhed og troværdighed, jf. rapportens kap 3.

Selvom også de mere langsigtede økonomiske fremskrivninger er usikre, er selve identifikationen af holdbarhedsproblemet klar, da det kun i begrænset omfang afhænger af efterspørgsels- og konjunkturudviklingen, men primært stammer fra mere forudsigelige udviklinger i demografi, tilbagetrækningsadfærd og olie- og gasproduktion. Det er derfor heller ikke overraskende, at der er pæn overensstemmelse mellem den økonomiske fremskrivning fra Finansministeriet, som udgør grundlaget for 2020-planen, og så den fremskrivning der præsenteres i rapporten.

Den nyligt indgåede tilbagetrækningsaftale vil kunne afhjælpe holdbarhedsproblemet markant, men næppe sikre en troværdig fremtid for dansk økonomi. Det bør derfor også kraftigt overvejes at ophæve af skattestoppets nominalprincip med tilhørende relativt højere beskatning af især boliger. Nominalprincippet indebærer en automatisk sænkning af den reale beskatning, uden at der tilsvarende er indbygget en automatisk forøgelse af andre skatter eller nedsættelse af offentlige udgifter. Princippet bidrager dermed i sig selv til skabelse af holdbarheds- og troværdighedsproblemer.

Ved opstramning af de offentlige udgifter er det fortsat vigtigt også at være opmærksom på at udgifter til investeringer som uddannelse, infrastruktur og forskning har betydning for den fremtidige vækst. Selvom den fremtidige vækst – blandt andet i kraft af indeksering af sociale ydelser – ikke direkte påvirker holdbarheden, så kan det alligevel vise sig at have betydning eksempelvis via migrerende arbejdskraft. Og uanset effekten på holdbarheden, så er fremtidens vækst jo grundlaget for fremtidens velstand.

Realkredit og andre lån

Rapportens kapitel 1 indeholder en generel diskussion af realkredit og de nye låneformer, men anbefaler umiddelbart ikke nogen nye begrænsninger. En vurdering af

de tilladte låneformer for eksempelvis realkreditinstitutioner bør imidlertid tage højde for låntageres vanskeligheder ved at gennemskue og forstå konsekvenserne af komplicerede finansielle beslutninger. Det følger af basal økonomisk teori, at valgmuligheder altid er en fordel for købere på et marked, men fra mere avanceret og empirisk forskning i forbrugeradfærd ved vi, at det ikke behøver at være tilfældet i praksis. Eksempelvis kan forbrugere overvurdere umiddelbare besparelser i forhold til mere langsigtede omkostninger. Det kan derfor i praksis være velbegrunderet til at begrænse valgmulighederne eller i hvert fald gøre valg, der typisk er mindre hensigtsmæssige, vanskeligere tilgængelige og eksempelvis ikke tillade disse i realkrediten. Det er næppe nok alene at kræve, at långivere informerer om konsekvenserne. Eksempelvis er den fremtidige renteutvikling i sagens natur uforudsigelig, og det er svært, måske endda umuligt at kvantificere de involverede usikkerheder, der heller ikke kan beskrives neutralt, korrekt og forståeligt for potentielle låntagere.

I stedet for ren information kunne det overvejes at eksempelvis fleksibelt forrentede lån ikke tilbydes via realkredit, men alene af banker – i hvert fald hvis de også skal være afdragsfrie. Lånegrænser eller differentieret tinglysningsafgift som forslået af formandskabet er et alternativ, men med svagere effekt.

Som påpeget i rapporten så kan den økonomiske politiks troværdighed, især troværdigheden af fastkurspolitikken, blive svækket, hvis en stor andel af almindelige boligejere har store fleksibelt forrentede lån, fordi det så kan være svært at beslutte nødvendige, eventuelt store og pludselige rentestigninger. Dette troværdighedsproblem gør i sig selv de fleksibelt forrentede lån mere attraktive for den enkelte låntager, da de uforudsigelige rentestigninger herved bliver mindre sandsynlige. Hvis dette får flere til at optage fleksibelt forrentede lån, startes en slags ond spiral, der evt. er en del af forklaringen på disse låns store markedsandel.

Det er vigtigt, at denne spiral brydes, således at andelen af låntagere med rentefølsom gæld bliver så lille og så velpolstret, at det er troværdigt at nødvendige rentestigninger vil blive gennemført. Det betyder formodentlig, at en langt mindre del af lånene end i dag bør være fleksibelt forrentede. Hvis man ved reguleringer eller andre tiltag får nedbragt andelen af fleksibelt forrentede lån, kan man efterfølgende oplyse om hvor få almindelige lånere, der har optager eksempelvis risikable banklån, og hermed få startet en bedre spiral, hvor låntagere bliver mere betænkelige ved at optage de specielle fleksibelt forrentede lån.

Skattesnyd og sort arbejde

Det er glædeligt, at formandskabet tager dette vigtige emne op, og betryggende at konstatere, at skattesystemet generelt fungerer godt. Det danske system og specielt den udbredte brug af tredjepartsindberetninger er tydeligvis effektivt og medvirker til, at det høje skattetryk kan opretholdes. Der er dog problemer med især manglen-

de indberetning af indtægter, og særligt i form af såkaldt sort arbejde. Hvis skattesnyd og sort arbejde skal bekæmpes, er det vigtigt at forstå indberetningsadfærd, og identificere faktorer der kan påvirke tilbøjeligheden til at arbejde sort.

Dette kan modelleres som en ren økonomisk kalkule, hvor besparelsen ved snyderi vejes op mod risikoen og omkostningerne ved at blive afsløret, som i rapportens boks IV.1. Men borgere vil typisk være mere tilbøjelige til at overholde regler end en sådan økonomiske beregning tilsiger. Borgere kan være risikoaverse og dermed lægge mere vægt på det store potentielle tab med lille sandsynlighed end den mindre gevinst ved regeloverholdelse. Hertil kommer eventuelt et ekstra ikke-pekuniært tab af anseelse for personer, der opdages af skattemyndighederne, samt en moralsk gevinst ("warm glow") ved at følge normer, der gælder i en gruppe man identificerer sig med. En mere realistisk modellering af snyd, der medtager disse effekter, vil ikke kunne understøtte formandskabets konklusion om, at skattesnyd må forventes at være uafhængigt af skattetrykket, hvis blot bøder er proportionale med skattebesparelsen.

Den moralske gevinst kan tænkes forøget ved kampagner, eksempel udbredelse af oplysning om hvor sjældent skattesnyd er i grupper som potentielle skattesnydere kan ville identificere sig med. Fra nyere adfærdsøkonomisk og eksperimentel økonomisk forskning kan hentes resultater, der kan inspirere tilrettelæggelsen af noget sådant, men der er stadig brug for meget mere, og mere konkret viden om disse mekanismer.

Fritagelse af vennetjenester, egne børn m.v. fra beskatning kan tænkes at få andre former for sort arbejde til at falde, hvis fritagelsen medfører, at det øvrige skattesnyd bliver mindre moralsk acceptabelt. Også mere effektive forbud mod at købe sort arbejde som foreslået af formandskabet, kan – udover at gøre det lettere at afsløre – også bidrage til, at gøre det mindre moralsk acceptabelt at købe sort arbejde. Formandskabets forslag om, at købere kan fritages for ansvar ved at betale elektronisk eller mod kvittering, kan yderligere bidrage til dette, men hvis det skal være effektivt, er det nok nødvendigt at finde en form så løbende betalinger af mindre beløb i forbindelse med eksempelvis hjemmeservice, rengøring, havearbejde eller vinduespudsning også kan omfattes.

Det er ærgerligt, at rapporten finder, at tilskud til hjemmeservice og håndværkere tilsyneladende ikke påvirker det sorte arbejde, men det kan som anført alligevel være værd at overveje at indføre sådanne tilskud, hvis ydelser fra hjemmeservice og/eller håndværkere er særligt nære substitutter til ubeskattet fritid. Tallene tyder på, at det er mere attraktivt for hjemmeservice end for håndværkere, konsistent med at hjemmeservice må forventes at være tættere substitut til fritid end håndværker-ydelser.

Rapporten resultater indikerer, at købere har langt større fordel af sort arbejde end sælgere, hvilket umiddelbart er overraskende, da det jo er sælgerne der bærer opdagelsesrisikoen. Dog tager beregningerne ikke højde for at salget af sort arbejde kan være kombineret med socialt bedrageri, således at den samlede gevinst er større end skattebesparelsen. Dette kan også tænkes at påvirke konklusioner om fordelingen af gevinster fra sort arbejde mellem forskellige indkomstgrupper. Også på dette område er der behov for mere viden.

Særlig sagkyndig Torben M. Andersen

Forårets rapport tegner et billede af dansk økonomi i langsom bedring efter finanskrisen. Der er udsigt til en moderat vækst og en vending i ledighedstallene. På den baggrund vurderes den aktuelle indretning af konjunkturpolitikken at være passende.

Der er generelt en vis usikkerhed omkring konjunkturudviklingen og situationen på arbejdsmarkedet. Foreløbige nationalregnskabstal, offentliggjort efter rapportens færdiggørelse, skaber yderligere usikkerhed omkring udviklingen. På det seneste har der været tegn på fald i ledigheden (også langtidsledigheden), men vurderet ud fra især AKU-tallene er der fortsat et højt ledighedsniveau. Udviklingen i beskæftigelse og (brutto)ledighed har adskilt sig betydeligt grundet et fald i arbejdsstyrken. Mens arbejdsstyrken steg med 90.000 personer fra 2005 til 2008, er den faldet med ca. 80.000 personer fra 2008 til 2010. For en vurdering af arbejdsmarkedets tilstand – og dermed også for en vurdering af konjunkturpolitikken – er det afgørende, om faldet i arbejdsstyrken primært dækker over ledige uden arbejdsløshedsforsikring og mulighed for at modtage dagpenge eller kontanthjælp, eller om faldet dækker over andre forhold som f.eks. vandrede arbejdskraft. Dette har også betydning for den reaktion, man må forvente i arbejdsmarkedet i takt med øget efterspørgsel, hvad enten den er skabt af den generelle konjunkturudvikling eller politiske tiltag. Desværre gør rapporten ikke noget forsøg på nærmere at dekomponere faldet i arbejdsstyrken og dermed bidrage til en mere præcis vurdering af situationen på arbejdsmarkedet.

Rapporten indeholder et kort afsnit om boligfinansiering i Danmark. Der konkluderes, at de nye låneformer ikke udgør noget væsentligt problem, og at der ikke er behov for ændringer eller reguleringer. Analysen går ikke særlig langt i en diskussion af de problemer, der er knyttet til boligmarkedet, og som har været i fokus under den finansielle krise. Diskussionen vedrører primært spørgsmålet om rentefølsomhed, men ikke hvorledes finansieringsmulighederne påvirker boligmarkedets reaktion i forhold til andre påvirkninger, herunder betydningen for prisdannelse og volatilitet i markedet og de afledte samfundsmæssige konsekvenser heraf. Belåningsfor-

mer må også her ses i forhold til andre faktorer, f.eks. skatteforhold. Fokus på rentefølsomheden forbigår også fuldstændigt den internationale diskussion om, dels i hvilket omfang pengepolitikken skal og kan tage hensyn til udviklingen på boligmarkedet, og dels behovet for andre former for regulering. At en øget rentefølsomhed ikke er noget problem under *normale* omstændigheder, er ikke et klart kriterium i denne sammenhæng. Ikke mindst da der har været betydelig heterogenitet i udviklingen inden for Euro-området, ligesom udviklingen ikke altid er særlig synkron med udviklingen i Danmark, heller ikke i perioder med ro på valutamarkedene.

Der er for nylig fremlagt forskellige bud på reformpakker. Der er grund til at hæfte sig ved, at disse alle indeholder forslag om introduktion af et udgiftsloft. Dette er, som påpeget i rapporten, en væsentlig del af reformpakkerne, selvom den ikke har været genstand for så megen debat som de øvrige forslag, men som potentielt er af lige så stor betydning som de øvrige reformforslag. Det er således positivt, at der er bred politisk opbakning til introduktion af et sådant styringsinstrument. Der er dog grund til at påpege, at det foreliggende forslag er ufuldstændigt og ikke nødvendigvis giver den forventede styring. Rapporten går ikke langt ind i diskussionen af disse spørgsmål. I forslaget er konjunkturafhængige udgifter som f.eks. dagpenge undtaget af loftet, ligesom investeringer er undtaget. Der er klart behov for tilpasningsmuligheder under et udgiftsloft til at håndtere konjunkturudsving, men om dette mest hensigtsmæssigt sker ved at fritage en hel udgiftsgruppe fra loftet, eller ved en eksplicit konjunkturmarginal i loftet er ikke klart. For investeringerne er der det problem, at klassificeringen af udgifter som konsumtion eller investering ikke er entydig, og der er således mulighed for at omgå loftet ved omklassificering af udgifterne. Et fænomen der ikke er ukendt i forhold til f.eks. målsætninger for forskningsudgifter. Den separate behandling af investeringer antyder en såkaldt "Golden-Rule" tankegang, hvor budgeteffekterne af investeringer skal fragå den samlede saldo. Den præcise håndtering heraf i de fremlagte forslag til et udgiftsloft er ikke klart, og en friholdelse fra loftet må stille andre krav til f.eks. en løbende opgørelse af den samlede offentlige kapitalbeholdning. Endelig og måske vigtigst er udgiftsloftet ikke knyttet til indtægtssiden, og dermed foreligger der fortsat en mulighed for, at disciplinen i den samlede finanspolitik undergraves af skattelettelser, jf. 2010/15 planerne. Udgiftsmålene skal ses i sammenhæng med indtægtsbasen, og derfor er det et problem, hvis det nye system ikke sikrer en sådan sammenhæng. Et samlet sæt af finanspolitiske målvariable bør derfor indeholde både et udgiftsmål og et saldomål (eller mål for skatteprovenu).

I den politiske debat er året 2020 blevet gjort til pejlemærke for de økonomisk-politiske planers horisont. Det er af pragmatiske grunde hensigtsmæssigt at have en sådan horisont. Det er imidlertid problematisk, når 2020 i den politiske debat fremstår som et absolut endemål, da alle fremskrivninger viser systematiske underskud i en lang periode efter 2020. Et forløb med systematiske underskud vil betyde en

markant gældsopbygning trods langsigtet holdbarhed, og rapporten diskuterer denne problematik indgående. Et aspekt er, hvor stor en gæld de finansielle markeder vil acceptere, før der kommer en rentereaktion. Erfaringerne under finanskrisen har vist, at denne effekt kan være ganske markant og lægge store begrænsninger på den økonomisk-politiske frihed. I rapporten foreslås et (netto) gældsloft på f.eks. 50 % af BNP som en måde til at sikre sig mod en situation med meget sårbare offentlige finanser trods en underliggende holdbarhed. Der savnes en nærmere diskussion af implementeringen af et sådant loft, og hvorledes det konkret skal oversættes til et saldomål for at sikre, at man når gældsålet. Endvidere kan et eksplicit gældsmaal være problematisk, da der grundet svingninger i de finansielle markeder kan forekomme store ændringer i gældsniveauet for i øvrigt uændret økonomisk politisk. Måske vigtigere er det, at der savnes en nærmere diskussion af robustheden i forhold til konjunkturudsving. De fremlagte forløb, f.eks. det holdbare forløb (figur III.18) har en budgetsaldo, der i en årrække er tæt på - 3 % af BNP, tilsvarende for forløbet med et gældsloft (figur III.20) eller med yderligere tilbagetrækningsreformer og besparelser (figur III.23 og III.24). Et gældsloft vil derfor ikke automatisk skabe en robusthed i forhold til konjunkturfluktuationer, og med en underliggende strukturel budgetsaldo, som er negativ i flere tiår, vil denne sårbarhed være potentiel stor. Dette taler for, at en mere robust situation skabes ved en underliggende profil sigtende mod strukturel balance.

Som indledning til diskussionen af tilbagetrækning har rapporten et afsnit om pensionsystemer (afsnit II.2). Dette afsnit er mangelfuldt. En afgørende forskel mellem et løbende finansieret (PAYG) og fondsbaseret system er afkastforskellen. Et fondsbaseret system kan tilbyde et højere afkast end et med løbende finansiering, og dette er baggrunden for pensionsreformer i retning af fondsbaserede løsninger, jf. også arbejdsmarkedspensionerne i Danmark. Både i forhold til fordeling og forsikring har et løbende finansieret offentligt pensionssystem imidlertid fordele sammenlignet med et fondsbaseret system. Endvidere er der en stor forskel i praksis imellem systemerne, da et offentligt system typisk er bygget op omkring bestemte pensionsalder, mens et fundet system har mere fleksible muligheder for tilbagetrækning. Tilpasningen til stigende levetid er derfor potentielt forskellig mellem de to systemer. Der savnes også en nærmere diskussion af de tilpasningsmekanismer, der er indbygget i pensionsystemerne i andre lande for at sikre robusthed i forhold til den demografiske udvikling. Der savnes endvidere en diskussion og analyse af, i hvilket omfang den officielle pensionsalder vil være styrende for den faktiske tilbagetrækningsalder i takt med stigende levetid og opbygning af større private pensionsformuer. Problematikken er kort nævnt, men fortjener en nærmere analyse, da det er helt afgørende for analyserne, at den faktiske pensionsalder følger med den officielle.

Rapporten indeholder en interessant og udførlig diskussion af tilpasningen af aldersgrænser for efterløn og pension, og de finanspolitiske implikationer heraf. Tilpasningen af efterløns- og pensionsalder via den såkaldte indekseringsmekanisme introduceret med velfærdsforliget diskuteres som et tidsinkonsistensproblem, i forhold til om fremtidige generationer vil følge den stipulerede indekseringsregel. Problemet her er ikke et tidsinkonsistensproblem i traditionel forstand, hvor afkastet af irreversible beslutninger senere kan ændres som følge af f.eks. beskatning eller inflation. For de generationer, der trækker sig ud i dag på basis af eksisterende regler, vil fremtidige ændringer ikke være af betydning. Hvis nuværende generationer vælger at trække sig tidligt tilbage, efterlader de en større gæld til fremtidige generationer, og presser på denne måde disse til at vælge senere tilbagetrækning (eller tilsvarende reformer for at sikre finansieringen). Det afgørende problem er således den intergenerationelle balance eller fordeling, da fremtidige generationer ikke har mulighed for at gøre krav på nuværende generationer. Hovedproblemet ved velfærdsaftalen er således, at ændringer i efterløns- og pensionsalder er skudt frem i tid og dermed friholdes nulevende generationer. Diskussionen af de intergenerationelle fordelingsimplikationer er sparsomme. I kapitlet om tilbagetrækning tages der udgangspunkt i, at det er fair, at alle generationer arbejder den samme andel af livet, og i kapitel III er der en meget sparsom diskussion (side 276).

Særlig sagkyndig Nina Smith

Rapporten indeholder interessante kapitler om skattesnyd og sort arbejde. Udover generelle hensyn til fairnes og retfærdighed, kan de samfundsøkonomiske problemer ved sort arbejde vurderes ud fra fordelingsmæssige, efficiensmæssige og fiskale perspektiver. Rapporten indeholder en interessant og grundig analyse af de fordelingsmæssige aspekter ved sort arbejde, hvor konklusionen er, at det sorte arbejde er relativt neutralt i forhold til fordelingen i disponible forbrugsmuligheder, men at der naturligvis er et fordelingsmæssigt (horisontalt) problem i forhold til de laveste indkomstgrupper som ikke har mulighed for at arbejde sort. I forhold til det efficiensmæssige argument er der meget fokus i analysen på substitution mellem sort og hvidt arbejde, både i de teoretiske argumenter om dødvægtstab og i de empiriske analyser af mulige effekter på det hvide arbejde af en reduktion af det sorte arbejde. Der kan både være substitution på efterspørgsels- og udbudssiden mellem sort arbejde og gør-det-selv arbejde. Spørgsmålet er, om en stor del af det sorte arbejde alternativt ville blive udført som gør-det-selv arbejde, fordi substitutionen på efterspørgselssiden primært ligger mellem gør-det-selv arbejde og sort arbejde, hvorved de allokeringmæssige gevinster måske ville være meget mindre, måske ligefrem negative. I forhold til de fiskale hensyn er rapportens tal om et potentielt provenu på ca. 29 mia kr formentlig et kraftigt overkantsskøn, som det også anføres, specielt fordi alternativet til sort arbejde i stort omfang ville være gør-det-selv arbejde, dvs.

det ville ikke øge skatteprovenuet, hvis omfanget af en del af det sorte arbejde blev reduceret.

I Danmark er begrebet sort arbejde i skattelovgivningen et meget bredt begreb, der også indbefatter vennetjenester, hvor der aftales en modydelse. I andre lande er det sorte arbejde defineret mindre bredt, og det er derfor tvivlsomt at sammenligne omfanget af sort arbejde på tværs af lande, jfr. Tabel V.1. Definitionen af sort arbejde i den danske skattelovgivning kan forekomme problematisk, dels fordi vennetjenester ikke er et veldefineret begreb, og dels fordi beskatning af vennetjenester af mange borgere betragtes som 'unfair' og uforståelig, jfr. rapportens tal om interviewpersonernes usikkerhed om definitionen af sort arbejde i interviewundersøgelser. Beskatning af vennetjenester kan have betydelige samfundsmæssige omkostninger, fordi det i princippet ulovliggør en del af almindeligt nabosamarbejde eller tilsvarende aktiviteter, der forbedrer de sociale relationer i samfundet. En mere logisk skattemæssig definition på sort arbejde kunne være, at det kun omfatter ubeskattede aktiviteter som udføres af personer, når arbejdet ligger inden for deres eget erhvervs- eller uddannelsesområde. For personer, der udfører arbejde for sig selv inden for eget fagområde i større omfang kunne der imputeres en værdi af arbejdet, som blev tillagt indkomsten, ligesom det tidligere var tilfældet i dansk skattelovgivning (f.eks. beskatning af værdi af eget arbejde når håndværkere opførte boliger til privat brug).

Det er ualmindeligt vanskeligt i den aktuelle situation at vurdere, hvordan dansk økonomi vil udvikle sig i de kommende kvartaler. Dansk økonomi har gennem en lang periode lidt under faldende konkurrenceevne på grund af høje lønstigninger og lave produktivitetsstigninger. Samtidig er det vanskeligt at vurdere aktivitetspåvirkningen, der vil komme via udbetalingerne af opsparede efterlønsbidrag for personer der forlader efterlønsordningen. Der er positive indikatorer om, at konjunkturerne er på vej op, men omvendt negative væksttal for 4. kvartal 2010 og 1. kvartal 2011. Hvis væksttallene for de to sidste kvartaler viser sig at være korrekte, bør det principielt give basis for at genoverveje finanspolitikken. Det er bekymrende, at dansk økonomi efter den dybe nedgang i 2009 kun langsomt kryber opad igen, og outputgabet er stadigvæk ganske betydeligt. Det er ligeledes bekymrende, at unge nyuddannede, der går ud på arbejdsmarkedet, oplever en relativt høj ledighedsrisiko, ligesom langtidsledigheden nu er nået op på ca. 60.000 personer. AKU ledigheden er på ca. 200.000 personer. En del af disse ledige er dog studerende, der ikke er i synderlig risiko for marginalisering, så længe de er studerende.

Hvis der skal være råderum til at føre den optimale finanspolitik lige nu i en eventuel situation med varig stagnation, er det en afgørende forudsætning, at der skabes holdbarhed og troværdighed om dansk økonomis langsigtede udvikling. I dette lys er efterlønsreformen, som diskuteres i kapitel II samt ophævelsen af nominalprincippet i ejendomsbeskatningen meget vigtige instrumenter til at skaffe det nødven-

dige råderum for finanspolitikken. Det traditionelle instrument til at stimulere konjunkturerne midlertidigt er at fremrykke offentlige investeringer. Men det er næppe hensigtsmæssigt i stort omfang at fremskynde offentlige anlægsinvesteringer, idet der er behov for en tilpasning inden for den meget store og overophedede byggesektor som frem til 2009.

Derimod kunne der være grund til at overveje selektive aktiviteter, der kan modvirke tendenser til marginalisering af specielt nyuddannede unge. Samtidig bør det overvejes at iværksætte aktiviteter som udover aktivitetspåvirkning kan betragtes som langsigtede investeringer, ikke blot anlægsinvesteringer, men også investeringer i 'human capital', dvs. folkeskole, ungdomsuddannelser, videregående uddannelser og efteruddannelse samt forskningsaktiviteter. Med udløbet af globaliseringspuljen fra Velfærdsforliget 2006, Genopretningspakken samt de almindelige generelle besparelser på dette område, er bevillingerne på uddannelses- og forskningsområdet reelt kraftigt på vej ned og den massive milliardsatsning, som var indeholdt i Globaliseringsforliget fra 2006 risikerer til dels at være spildt, fordi aktiviteterne ikke videreudvikles. Alt i alt taler dette for en fortsættelse og udbygning af intentionerne fra Globaliseringsstrategien i 2006.

Med 2020 planen er der vedtaget et nyt udgiftsstyringsystem for de offentlige udgifter. Dette må vurderes som et meget positivt initiativ, der bidrager til at gøre prioriteringen meget mere transparent mellem udgifter i stat, regioner og kommuner og tilsvarende prioriteringerne mellem offentlige overførsler og offentligt forbrug. For at få et mere nuanceret og retvisende billede af betydningen af det offentliges aktiviteter i et moderne videnssamfund og et bedre styringsinstrument for politiske prioriteringer kunne det overvejes at indbygge i udgiftsstyringsystemet en mere økonomisk set retvisende opdeling af offentligt forbrug. Som supplement til at bruge definitionen fra nationalregnskabet på offentligt forbrug og investeringer, kunne man overveje at opdele på offentligt forbrug, der går til dels velfærdsforbrug og andre offentlige forbrugsudgifter, der ikke har indflydelse på den langsigtede produktionskapacitet i samfundet, dels traditionelle offentlige investeringer samt offentligt forbrug, der kan betragtes som investeringer i 'human capital', dvs. uddannelse og forskning mv. Afgrænsningen er naturligvis ikke på forhånd fuldstændig veldefineret. Men omvendt bliver det i stigende grad vigtigt i de næste årtier, hvor presset fra de demografiske udfordringer og borgernes ønsker om offentligt finansieret velfærd uden tvivl vil vokse, at synliggøre konsekvenserne af politiske prioriteringer mellem kortsigtet 'offentligt forbrug' og langsigtede 'offentlige investeringer', hvis der skal sikres politisk fokus på at prioritere de langsigtede investeringer i både infrastruktur, anlæg, uddannelse og forskning.